

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ἀρχαῖο Τμήμα

FIRST PART

Ancient Section

Birinci Bölüm

Eski Dönem

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ἀρχαίου Τμήματος

Ἀνδρέας Δημητρίου, Πρόεδρος
Μαρία Καντηρέα, Μέλος
Θεόδωρος Μαυρογιάννης, Μέλος
Παῦλος Φλουρέντζος, Μέλος

Ἀντώνιος Ἀποστολίδης**Ὁ Κύπριος χαρακτήρ τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἡ ἑρμηνεία του**

Με ἐπιχειρήματα θὰ ἀποδείξουμεν ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἐγνώριζε τὴν ἐθνικὴν ταυτότητα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου καὶ στὴν συνέχεια, μετὰ ἀπὸ διευκρινίσεις, ὅτι μὲ τὴν ἐπίμαχον φράσιν οὔτε ὁ ἴδιος ἀποσκοποῦσε οὔτε οἷοσδήποτε ἄλλος δικαιοῦται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐθνικότητά των αὐτὴν, καὶ μάλιστα οἷανδήποτε ἐρμηνείαν καὶ ἂν τῆς δώσῃ.

Τιτίκα Ασλανίδου**Ἡ Κυπριακὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία κατὰ τὸν Οὐράτιο**

Εξετάζονται χωρὶα τοῦ Οὐρατίου, ἡ ἐρμηνεία των ὁποίων ἀναδεικνύει:

- α. τὴν πραγματικότητα που τα περιβάλλει
- β. τὸν τρόπο, με τὸν ὁποῖο φαίνεται νὰ καταγράφεται ἡ κοινωνικοπολιτισμικὴ οργάνωση τῆς ἐποχῆς ἐπιχειρεῖται μὴ προσέγγιση των υλικῶν σχηματισμῶν (ναυπηγική κλπ.), με τοὺς ὁποῖους σκιαγραφεῖται ὁ κοινωνικοἱστορικὸς σχηματισμὸς, ἓνα εἶδος οικονομικοπολιτικῶν θεσμῶν καὶ συστημάτων.

Ἡ παρουσία των Κυπρίων στὸν μεσογειακὸ χώρο φαίνεται νὰ προσφέρει κοινωνικὲς υπηρεσίες καὶ τὴν κάλυψη κοινωνικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς.

Γιάννης Βιολάρης**Ἡ Οδύσσεια τῆς Αρτέμιδος τοῦ Κιτίου**

Τὸ ἐλληνιστικὸ ἀγάλμα τῆς Αρτέμιδος τοῦ Κιτίου ἐγκατέλειψε λαθραῖα τὴν Κύπρο, ἀμέσως μετὰ τὴν τυχαία ἀνακάλυψή του στὶς ἀρχές τῆς Ἀγγλοκρατίας. Ἀρχικὰ στάλθηκε στη Βηρυτό, ὅπου ἀρθθηκαν οἱ πρῶτες φωτογραφίες, καὶ ἀργότερα κατέληξε στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ παρέμεινε γιὰ 3-4 χρόνια κρυμμένο σὲ μὴ ἀποθήκη, γιὰ νὰ

πωληθεί τελικά στις αυτοκρατορικές συλλογές αρχαιοτήτων της Αυστρίας. Σήμερα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εκθέματα του Kunsthistorisches Museum στη Βιέννη, και αναγνωρίζεται από τους ειδικούς ως ένα αριστούργημα της ελληνιστικής γλυπτικής του 2^{ου} αιώνα π.Χ., με εμφανείς επιδράσεις από έργα του Πραξιτέλη.

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να αποκαταστήσει την ιστορία της Αρτέμιδος του Κιτίου, η οποία είναι ενδεικτική της τύχης που είχαν πολλές αρχαιότητες της Κύπρου, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}. Πρωταγωνιστής στην όλη ιστορία, σχεδόν από την αρχή μέχρι το τέλος, είναι ο γερμανός Max Ohnefalsch-Richter, του οποίου η αρχαιολογική δράση στην Κύπρο τοποθετείται στη διάρκεια της πρώιμης αγγλοκρατίας (1878-1914). Αυτός εξασφάλισε πρώτος φωτογραφίες του αγάλματος, οι οποίες πάρθηκαν στη Βηρυτό, και δημοσίευσε σχετικά άρθρα σε διάφορα εκλαϊκευμένα περιοδικά της Ευρώπης. Ο ίδιος, τέλος, μεσολάβησε για την πώληση του αγάλματος, αφού το «ανακάλυψε» ξανά στο Παρίσι κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού που έκανε σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, τέσσερα χρόνια μετά την ανακάλυψή του.

Ανδρέας Βοσκός

Αρχαίοι Κύπριοι ιατροί: κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις

Συζητούνται προβλήματα σχετικά με την Αρχαία Κυπριακή Ιατρική. Προσφέρονται νέες γραφές και νέες ερμηνείες διαφόρων χωρίων. (α) Ορθές αναγνώσεις του κώδικα L (Laurentianus 74.7) και διορθώσεις χωρίων της Περί άρθρων πραγματεί-ας του Απολλώνιου του Κιτίεα, και νέες ερμηνείες προβληματικών χωρίων του ίδιου έργου. (β) Κριτική θεώρηση σχετικών επιγραφών. (γ) Προβλήματα χρονολόγησης και ταύτισης ομώνυμων ιατρών

Γιώργος Α. Γεωργίου

**Το κεντρικό τμήμα της Κύπρου κατά τη μετάβαση
από τη Μεσοκυπριακή ΙΙΙ
στην Υστεροκυπριακή ΙΑ περίοδο**

Κατά τη Μεσοκυπριακή ΙΙΙ και την Υστεροκυπριακή ΙΑ περίοδο συντελείται η διαδικασία μετάβασης των κοινοτήτων της Κύπρου από μια καθαρά αγροτική κοινωνικοοικονομική οργάνωση στη διαδικασία της αστικοποίησης. Στην ανακοίνωση αυτή συγκεντρώνονται και αναλύονται όλα τα διαθέσιμα αρχαιολογικά στοιχεία για όλες τις γνωστές θέσεις στο κέντρο του νησιού, όπου έχουν εντοπιστεί κατάλοιπα αυτού του χρονολογικού ορίζοντα. Στόχος είναι να διερευνηθεί ο ιδιαίτερος ρόλος αυτού του τμήματος του νησιού στις διαδικασίες της κοινωνικής μετεξέλιξης. Το κεντρικό τμήμα του νησιού αποτελεί τη γεωγραφική γέφυρα μεταξύ της βόρειας και νότιας ακτής, αλλά και της ανατολικής και δυτικής πλευράς της Μεσαορίας. Συνυπολογίζεται επίσης το γεγονός πως το κεντρικό τμήμα του νησιού, πέραν του χαρακτήρα της γεωγραφικής γέφυρας, ελέγχει τα χαλκοφόρα στρώματα του ανατολικού Τροόδου. Στην ανακοίνωση σταθμίζονται η ποιότητα και η ποσότητα των διαθέσιμων αρχαιολογικών δεδομένων για αυτή την περιοχή, με στόχο μια ακριβή εκτίμηση των δυνατοτήτων μας να κατανοήσουμε αυτή την περίοδο.

Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη

**Η παρουσία του Ζήνωνα και της Στωικής φιλοσοφίας στον Σκωτικό
Διαφωτισμό**

Οι ηθικές αντιλήψεις του Ζήνωνα του Κιτιέως και, γενικότερα, της στωικής φιλοσοφίας, άσκησαν σημαντική επίδραση στην σκώτους φιλοσόφους κατά τον 18^ο αιώνα, εποχή κατά την οποία διαμορφώθηκε ο σκωτικός Διαφωτισμός. Στα σκωτικά πανεπιστήμια, κυρίως στο Aberdeen και τη Γλασκώβη, η επίδραση αυτή είναι φανερή στις αρχές του 18^{ου} αιώνα στις ηθικές θεωρίες του George Turnbull και του Francis Hutcheson, οι οποίοι επιχειρούν σύνθεση των αυστηρών καλβινικών παραδόσεων του 17^{ου} αιώνα με τον φιλόδοξο χριστιανικό στωικισμό και με τη ριζοσπαστική φιλε-

λεύθερη πολιτική της σχολής της ηθικής αίσθησης. Ο Francis Hutcheson, και στη συνέχεια ο Adam Smith και ο Thomas Reid, καθηγητές της ηθικής φιλοσοφίας στα σκωτικά αυτά πανεπιστήμια, δέχθηκαν την επίδραση της στωικής φιλοσοφίας την οποία ενσωμάτωσαν στις ηθικές τους θεωρίες στις οποίες κυριαρχούν οι έννοιες της αρετής, του καθήκοντος, της αγάπης προς τον πλησίον, της καλοκαγαθίας, της συμπάθειας και της κοινωνικότητας. Αναφορές αυτών στον Ζήγωνα τον Κιτιέα, στον Κλεάνθη και στον Χρύσιππο αλλά και στους Επίκουρο, Μάρκο Αυρήλιο, Σενέκα και Κικέρωνα, φανερώνουν το ενδιαφέρον τους για τον στωικισμό όπως και οι μεταφράσεις τους έργων των στωικών φιλοσόφων που εκδίδονται κατά την περίοδο του σκωτικού διαφωτισμού στην Σκωτία. Η πρόσληψη του στωικισμού διαπιστώνεται ανάμεσα σε αυτούς τους φιλοσόφους και σε εκκλησιαστικούς παράγοντες της Σκωτίας οι οποίοι εναντιώθηκαν στον σκεπτικισμό του David Hume. Ο τελευταίος ενδιαφέρθηκε για τη φιλοσοφία της αρχαιότητας, όπως αυτό είναι εμφανές και από τα τέσσερα δοκίμια του «Ο Επίκουριος», «ο Στωικός», «Ο Πλατωνικός» και «Ο Σκεπτικός» εκ των οποίων τα τρία πρώτα έχουν τους υπότιτλους «Ο άνθρωπος της ηδονής και της κομψότητας», «Ο άνθρωπος της πράξης και της αρετής», και «Ο άνθρωπος της θεωρίας και της φιλοσοφικής αφοσίωσης», τα οποία έχουν γραφεί με σκοπό να ερευνηθούν οι φιλοσοφικοί χαρακτήρες και οι διαφορετικές ιδέες των σχολών αυτών για τη ζωή και την ανθρώπινη ευδαιμονία. Είναι φανερό πως καθ' όλο τον 18^ο αιώνα το ενδιαφέρον των στωικών για τη φύση, τον άνθρωπο και την κοινωνία προσήλκυσε τους σκώτους φιλοσόφους οι οποίοι ενσωμάτωσαν τις αντιλήψεις αυτών στην ηθικές τους θεωρίες.

Ελένη Καλοκαιρινού

Οι Στωικοί για το θάνατο, την αυτοκτονία και την ευθανασία

Είναι αλήθεια ότι η συζήτηση που διεξάγεται στις ημέρες μας στο πλαίσιο του Βιοηθικού προβληματισμού για την ευθανασία σε περιπτώσεις ανίατης, αμετάστρεπτης και οδυνηρής ασθένειας επαναφέρει στο προσκήνιο τις αντιλήψεις των Στωικών φιλοσόφων σχετικά με το θάνατο, την αυτοκτονία και την ευθανασία. Όπως είναι γνωστό, οι Στωικοί υπήρξαν οι φιλόσοφοι εκείνοι, οι οποίοι edίδαξαν την εγκατέλειψη και την αποδοχή οποιουδήποτε πράγματος μας επιφυλάσσει η ζωή, «το ομολογούμενως τη φύσει ζην». Κατά συνέπεια, μας εκπλήττει ότι συγχρόνως υπεστήριξαν από-

ψεις οι οποίες επιτρέπουν και δικαιολογούν σε ορισμένες περιπτώσεις τον τεματισμό, «την ηρωική έξοδο» από τη ζωή, όπως έλεγαν. Υπό το φως αυτού του προβληματισμού, στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζουμε τις αντιλήψεις των Στωικών για το θάνατο και την αυτοκτονία. Δεδομένου ότι οι αντιλήψεις τους αυτές είναι συχνά ανομοιογενείς και αντιφατικές, και εκτείνονται σε μια περίοδο έξι αιώνων περίπου, αρχής γενομένης με τον Ζήνωνα τον Κιτιέα, τον ιδρυτή της της πρώιμης Στοάς, μέχρι τους Ρωμαίους Στωικούς, κάνουμε μια προσπάθεια να τις παρουσιάσουμε συστηματικά και να δείξουμε πώς έτσι αναθεωρημένες και συστηματοποιημένες όχι μόνο δεν αντιφάσκουν αλλά εναρμονίζονται πλήρως με τις αρχές της Στωικής φιλοσοφίας.

Βάσος Καραγιώργης

Η Κυπριακή αρχαιολογία σήμερα. Επιτεύγματα και προοπτικές

Ύστερα από μια σύντομη αναφορά στα επιτεύγματα της Κυπριακής αρχαιολογίας από την ίδρυση του Τμήματος Αρχαιοτήτων το 1935 (Σουηδική Αρχαιολογική Αποστολή, Ανασκαφές Π. Δίκαιου και ανασκαφές ξένων αποστολών) περιγράφονται τα κυριώτερα αποτελέσματα των Κυπριακών και ξένων ανασκαφών, κυρίως σε προϊστορικούς οικισμούς. Δίδεται επίσης έμφαση στα πορίσματα διεθνών συμποσίων για τις σχέσεις της Κύπρου με τις άλλες μεσογειακές χώρες, κυρίως με το Αιγαίο. Σημειώνεται με έμφαση το γεγονός ότι η εξέλιξη της Κυπριακής αρχαιολογίας επηρεάζεται αποφασιστικά από τις ανακαλύψεις στις άλλες Μεσογειακές χώρες και προτρέπονται οι Κύπριοι αρχαιολόγοι να τις παρακολουθούν έπισταμένα. Επισημαίνονται κάποιες σκοτεινές ακόμη πτυχές της Κυπριακής αρχαιολογίας για τις οποίες χρειάζεται περαιτέρω έρευνα και υποδεικνύονται αρχαιολογικοί χώροι οι οποίοι αναμένουν ακόμη να ανασκαφούν για να γνωρίσουμε καλύτερα την ιστορία και εξέλιξη των Κυπριακών πόλεων, κυρίως της Αρχαϊκής και Κλασικής περιόδου. Τέλος προτρέπεται το Πανεπιστήμιο Κύπρου να αναλάβει ενεργότερο ρόλο στην μελέτη των άλλων πολιτισμών της Μεσογείου με την δημιουργία έδρας για την Μελέτη των Πολιτισμών της Μεσογείου.

Αίλιαν Καραλή

Κύπρος και Αιγαίο, σύντομη επισκόπηση της Προϊστορικής πανίδας

Πολλές ανασκαφές διεξάγονται και πολλά έχουν γραφεί για την κεραμική, την αρχιτεκτονική, την τέχνη και την τοπογραφία των νήσων του προϊστορικού Αιγαίου και της Κύπρου, όμως λίγα είναι ακόμη γνωστά για το παλαιοπεριβάλλον τους και ιδιαίτερα για την πανίδα και την χλωρίδα τους. Τις τελευταίες δεκαετίες μόλις άρχισαν να παρουσιάζονται σχετικές μελέτες. Σήμερα όμως είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη να δοθούν απαντήσεις σε πολύ σημαντικά ερωτήματα, που μόνον η αρχαιοζωολογική μελέτη μπορεί να μας βοηθήσει, όπως είναι για παράδειγμα η εξημέρωση και η εισαγωγή νέων ειδών καθώς και η εξαφάνιση άλλων. Πρέπει από τον χώρο των υποθέσεων και των θεωρητικών μοντέλων να μεταβούμε στον χώρο της βεβαιότητας που στηρίζεται στην υλική, αρχαιολογική μαρτυρία, όπως αυτή μας παρέχεται από την μελέτη των αρχαιοζωολογικών και άλλων συναφών καταλοίπων.

Χαραλαμπία Κέντη

Αρχιτεκτονική: Χρήση των χώρων και οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες στην Έγκωμη και την Κύπρο την Ύστερη Εποχή του Χαλκού

Η αρχιτεκτονική είναι μορφή τρισδιάστατης τέχνης και απεικονίζει πνευματική δημιουργία, η οποία ειδικά για την εποχή του παρελθόντος, μπορεί να αποβεί εξαιρετικής σημασίας κατά το εγχείρημα της αποκατάστασης των συνθηκών και της κατανόησης της καθημερινής ζωής των κατοίκων ενός χώρου.

Η Έγκωμη, ως η μόνη έως τώρα πόλη της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, η οποία κατοικήθηκε διαχρονικά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου, παρέχει την δυνατότητα διαμόρφωσης ολικής εικόνας για την προαναφερόμενη εποχή, ενώ μπορεί συγκριτικά να αποτελέσει σημείο αναφοράς και προεκτάσεων για όλη την Κύπρο.

Μέσα από τη διερεύνηση των οικιστικών καταλοίπων και σε συνδυασμό με ανάλυση χώρου και ευρημάτων από τη μία φάση στην άλλη ή και σε όλη την έκταση της πόλης μπορούν να αναδυθούν οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες, φροντίδες

για συγκεκριμένα ζητήματα (αμυντικά, θρησκευτικά, οργανωτικά ή οικονομικά), ώστε ο σημερινός Κύπριος, άσχετα με τον τομέα εξειδικευμένου ενδιαφέροντος, να είναι σε θέση να προσλαμβάνει πιο απτά και να κατανοεί τη ζωή των κατοίκων –των προγόνων στην ουσία– μιας αρκετά πιο απομακρυσμένης εποχής.

Δημήτριος Κουτρούμπας

Η Κύπρος ως μέλο της έριδος μεταξύ Πτολεμαίων, Σελευκιδών και Ρωμαίων

Στην ανακοίνωση εξετάζονται η πολιτική και οι συγκρούσεις μεταξύ των βασιλείων των Πτολεμαίων της Αιγύπτου, των Σελευκιδών της Συρίας και του Ρωμαϊκού Κράτους για την κατοχή της Κύπρου. Το νησί, ως γνωστόν, είχε ανέκαθεν μεγάλη στρατηγική σημασία για την κυριαρχία στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής.

Οι συνεχείς συγκρούσεις μεταξύ ξένων δυνάμεων και κατακτητών είχαν ως συνέπεια πολλά δεινά και καταστροφές για το μαρτυρικό νησί, το οποίο μόνο μικρά διαστήματα ανεξαρτησίας μπόρεσε να απολαύσει.

Βούλα Λαμπροπούλου

Σπάνια ή ενδημικά άνθη της Κύπρου (αναγωγή σε αρχαία κείμενα και ευρήματα)

Αρχίζουμε με την πεποίθηση –σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, τον Εμπεδοκλή και άλλους αρχαίους συγγραφείς– ότι τα φυτά αισθάνονται, λυπούνται, χαίρονται και γενικώς έχουν νόηση.

Στην Κύπρο, όπως και στον υπόλοιπο Ελλαδικό χώρο υπάρχουν άνθη και φυτά σπάνια που αναφέρονται σε αρχαίες πηγές. Για την παρουσία τους στους αρχαίους χρόνους πηγές είναι τα Φιλολογικά κείμενα (Μυθολογία, Ποίηση και ιδιαίτερα τα Ιατρικά και τα Φιλοσοφικά κείμενα), η Αρχαιολογία (νομίσματα, τοιχογραφίες, μωσαϊκά κλπ), η Παλαιοβοτανική ή η Παλαιογεωλογία (γύρη των φυτών, ξυλεία, φύλλα,

κουκούτσια κλπ). Τα ονόματά τους συνδέονται κάποτε με μυθολογικά πρόσωπα ή με τις θεραπευτικές τους ιδιότητες, με συμβολισμούς, ομοιότητες ή παραδόσεις. Θα μιλήσουμε για τα εξής: *Anthemis tricolor* (Άνθεμις η τριχρώμη), *Ramunoulus millefoliatus* (Βατράχιο το μυριόφυλλο), *Delphinium easeyi* (Δελφίνιο το κάσσινο), *Rosa chionistiae* (Ροδή της Χιονίστρας, είδος αγριοτριαντάφυλλου, αρκετά σπάνιο στο Τρόδο), *Ornithogalum chronophilum* (Ορνιθόγαλο το χιονόφιλο), *Nareissus fasetta* (νάρκισσος), *Grocus veneris* (Κρόκος της Αφροδίτης), *Grocus Cyprius* (Κρόκος ο κύπριος) και *Anemone* (Ανεμόνα).

Αικατερίνη Μανδαλάκη

Το κοινόν των Κρητών στην Κύπρο κατά την ελληνοιστική εποχή

Η παρούσα μελέτη έχει ως αντικείμενο το *Κοινόν* των Κρητών στη Σαλαμίνα της Κύπρου κατά την ελληνοιστική εποχή. Με αφετηρία τις σχετικές επιγραφικές πηγές, εξετάζονται ειδικότερα το ιστορικό πλαίσιο και οι προϋποθέσεις σχηματισμού του, ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του, τα μέλη του, το οργανωτικό και θεσμικό του πλαίσιο και τέλος οι σκοποί, τους οποίους εξυπηρετούσε η ύπαρξή του.

Η ερευνητική προσέγγιση του προβλήματος επιχειρείται μέσω της αναθεώρησης και κριτικής επανεξέτασης των σχετικών πηγών, εν όψει των τελευταίων πορισμάτων της σύγχρονης έρευνας για τα *κοινά* και τις ποικιλόμορφες *συσσωματώσεις* κατά την ελληνοιστική εποχή. Η σύσταση των *κοινών* αποσκοπούσε κυρίως στο να διαμορφωθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την ένταξη των στρατιωτών-μισθοφόρων στη νέα τους πατρίδα και την προσαρμογή στις νέες συνθήκες ζωής. Παράλληλα, οι ενώσεις αυτές είχαν ως στόχο τη σφυρηλάτηση της ενότητας και της αλληλεγγύης με κριτήριο την κίνηση προς το ξένο, το άλλο, και, κατά συνέπεια, συνέβαλλαν στη διατήρηση και ανάδειξη, ως έναν βαθμό, των διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των εθνικών μειονοτήτων ή μεταξύ των ξένων στρατιωτών και των αυτοχθόνων.

*Αντιγόνη Μαραγκού***Εμπόριο κρασιού και παρουσία αμφορέων από την Κιλικία στην Κύπρο
κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους**

Η σύγχρονη ανασκαφική έρευνα στο βόρειο τμήμα του τείχους της αρχαίας Αμαθούντος, έφερε στην επιφάνεια μια πληθώρα εμπορικών αγγείων, προερχόμενα κυρίως από την ανατολική Μεσόγειο, μαρτυρώντας άμεσα την έντονη εμπορική δραστηριότητα στην περιοχή κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμφορείς από τη γειτονική Κιλικία, στις νότιες ακτές της Μικράς Ασίας, οι οποίοι χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά του κρασιού αλλά και ποικίλων άλλων τοπικών προϊόντων προς τις εξωτερικές αγορές. Οι αμφορείς αυτοί στην Κύπρο εκπροσωπούνται από τρεις συγκεκριμένους τύπους.

- (α) Τύπος Mau 27-28, με τις χαρακτηριστικές διπλές και πεπιεσμένες στο πάνω μέρος λαβές. Τα εργαστήρια παραγωγής που λειτουργούσαν μεταξύ του 1^{ου} και του 3^{ου} αι. μ.Χ. έχουν εντοπισθεί στην περιοχή του ακρωτηρίου Ανεμούριον.
- (β) Τύπος γνωστός ως «κωδωνόσχημος ψευδο-κώος», ο οποίος διακρίνεται από τις διπλές κερατοειδείς λαβές και τον διογκωμένο λαιμό. Αν και τα αρχαιολογικά ευρήματα υποδεικνύουν ως κέντρο παραγωγής τους τις αρχαίες Αιγαιές (σημερινό Yumurtalik), δεν αποκλείεται η παραγωγή τους μεταξύ του 1^{ου} και 3^{ου} αι. μ.Χ. στην περιοχή της Ελαιούσας-Σεβαστής ή στη Σελεύκεια της Πιερίας.
- (γ) Τύπος Pompei V. Πρόκειται για μικρό αγγείο, πιθανό δοχείο κρασιού, παραγόμενο επίσης στην περιοχή του Yumurtalik.

Και οι τρεις τύποι αμφορέων που αναφέρθηκαν πιο πάνω εισήχθησαν μεταξύ του 1^{ου} και 3^{ου} αι. μ.Χ. στα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα του νησιού και εκτός από την Αμαθούντα και την ευρύτερη περιοχή της, συναντώνται ακόμη στην Πάφο, στο Κίτιον και σε άλλους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού. Η παρουσία τους τεκμηριώνει την ύπαρξη εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δύο περιοχών, οι οποίες από το 58 π.Χ. αποτελούσαν τη ρωμαϊκή επαρχία Κύπρου και Κιλικίας.

Θεόδωρος Μαυρογιάννης

«Ισοθέους άπαντες νομίζουσιν τους εν ταις μοναρχίαις όντας»

Τιμές και σχέδια του Ευαγόρα Α΄

Θα εξεταστούν οι τιμές που αποδόθηκαν στον βασιλέα Ευαγόρα Α΄ της Σαλαμίνας και τον Κόνωνα στην Αθήνα. Θα γίνει προσπάθεια να περιγραφούν ορισμένες πτυχές του πολιτικού προγράμματος του Ευαγόρα στην Κύπρο μέσα από τους Σωκρατικούς λόγους και τον Διόδωρο, καθώς επίσης να αποσαφηνιστούν οι προθέσεις του Κόνωνος και του Λυσάνδρου στα χρόνια μετά το τέλος του Πελλοποννησιακού πολέμου.

Ευάγγελος Μουτσόπουλος

Μια Ζηγώνειος Φιλοσοφία της Μουσικής

Οι επανειλημμένες κριτικές του Φιλοδήμου αναδεικνύουν, κατ'αντίθεσιν, τις συντηρητικές θέσεις του Διογένους ο οποίος ακολουθεί πιστώς εις την παράδοσιν της φιλοσοφίας της μουσικής, όπως την είχαν εγκαινιάσει ο Δάμων. Επιτρέπουν να υποτεθή πως καθ'ο μέτρον ο Διογένης θεωρείται ως μη αποστάς από της διδασκαλίας του Ζήγωνος, οι παρατηρήσεις του περί της μουσικής θα ηδύνато ν'απηχούν αντίστοιχες αντιλήψεις του Σχολάρχου. Η υπόθεσις αυτή εξυπακούει πλήρη προσαρμογήν του Κιτιέως στο αθηναϊκό πολιτιστικό κλίμα.

Μαρία Ξαγοράρη-Γκλάισνερ (Erlangen)

Κύπριοι στη Μερέντα

Στη θέση της σημερινής κοινότητας Μερέντα στην Ανατολική Αττική αποκαλύφθηκε κατά τις ανασκαφές της δεκαετίας του '60 ένα από τα σημαντικότερα αττικά νεκροταφεία, με ταφές από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού ως την Ελληνιστική Εποχή.

Ανάμεσα στα ευρήματα από το νεκροταφείο γεωμετρικών χρόνων που φυλάσσονται στις αποθήκες του Μουσείου Βραυρώνας περιλαμβάνεται και μια χάλκινη ελαφρά ελλειψοειδής φιάλη, αρ. ευρ. 1874, ύψους μόλις 7 εκ., διαμέτρου 15 ως 15,4 εκ., πάχους χείλους 0,4 εκ. και πάχους σώματος 0,1 εκ. Η κατάσταση διατήρησής της είναι πολύ άσχημη. Η φιάλη είναι άωτη και ακόσμητη με ελαφρό γωνίασμα λίγο πιό κάτω από τη μέση του σώματος. Ο ακριβής τόπος εύρεσής της δεν αναφέρεται στο ευρετήριο του Μουσείου.

Από το νεκροταφείο του αθηναϊκού Κεραμεικού προέρχονται ελάχιστες χάλκινες φιάλες, συνολικά οκτώ, από τάφους του 11ου ως και του 9ου π. Χ. αι. Επίσης ελάχιστα είναι τα παραδείγματα από τις ταφές στο Λευκαντί στη γειτονική Εύβοια ίδιας εποχής. Γενικά στους κατοίκους του Αιγαίου δεν ήταν διαδεδομένο το έθιμο της κτερίσης με μεταλλικά αντικείμενα. Έχει λοιπόν ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εύρεση μιας χάλκινης φιάλης στο νεκροταφείο της Μερέντας, ένα σχετικά μικρό νεκροταφείο χωρίς υπερβολές ως προς το είδος και τον αριθμό των κτερισμάτων με εξαίρεση τους παιδικούς τάφους.

Η παλαιότερη έρευνα παραδεχόταν, ότι οι μεταλλικές φιάλες στον χώρο του Αιγαίου ήταν εισηγμένα προϊόντα από τη Βόρεια Συρία και την Κύπρο. Ενώ μάλιστα οι φοινικικές φιάλες έφεραν διάκοσμο, οι κυπριακές ήταν ακόσμητες και συνήθως άωτες, όπως αυτή από τη Μερέντα. Πρόσφατα όμως ο H. Matthäus εξέφρασε την άποψη, ότι οι φιάλες αυτές θα μπορούσαν να είναι κατασκευασμένες επί τόπου, γιατί τόσο το απλό τους σχήμα, όσο και η χρήση τους ως αγγείο πόσης δεν αποτελούν κάτι το ιδιαίτερο. Η υπόθεση του Matthäus είναι ελκυστική. Σίγουρα δεν έλειπαν τα μεταλλεύματα και στον αιγαιακό χώρο: π. χ. η Μερέντα γειτόνευε με τη Χαλκίδα, που χρωστά το όνομά της στα μεταλλεία χαλκού. Όμως το ερώτημα, αν η χάλκινη φιάλη από τη Μερέντα προέρχεται από την Κύπρο ή από κάποια άλλη περιοχή του Αιγαίου, μπορεί να απαντηθεί με σιγουριά μόνον, αν γίνουν χημικές αναλύσεις από ειδικούς στη φιάλη από τη Μερέντα και σε άλλα χάλκινα αντικείμενα γνωστής προέλευσης. Προς το παρόν είναι αδύνατη μια τέτοια ανάλυση. Θα περιοριστώ λοιπόν στην αρχαιολογική μέθοδο της σύγκρισης της τεχνικής. Όπως είπα και παραπάνω, η φιάλη έχει τη μορφολογία και το σχήμα των κυπριακών φιαλών, άρα είναι κατασκευασμένη από χαλκουργό κυπριακών φιαλών.

Το ερώτημα τώρα είναι, πώς έφτασε αυτή η φιάλη στη Μερέντα. Άλλα εξωτικά αντικείμενα δεν βρέθηκαν στη Μερέντα. Αυτό όμως δεν σημαίνει, ότι ήταν απομονωμένοι. Η κεραμική τους φανερώνει έντονες επιδράσεις από την ευβοϊκή και την κυκλαδίτικη κεραμική. Επιπλέον η παράσταση δύο πλοίων κάτω από τις λαβές ενός

ταφικού υστερογεωμετρικού κρατήρα επίσης από τη Μερέντα επιτρέπει την υπόθεση, ότι οι κάτοικοι της Μερέντας είχαν γνώσεις ναυπηγικής. Γνωρίζουμε από τις γραπτές πηγές, ότι οι Ευβοείς ανταγωνίζονταν τους Φοίνικες στο υπερπόντιο εμπόριο. Για να αποφύγουν μάλιστα τις επιθέσεις των πειρατών στην θάλασσα συνοδεύονταν από πλοία συμμάχων τους, όπως μαρτυρεί ο Θουκιδίδης. Την παράσταση των πλοίων στον κρατήρα από τη Μερέντα μπορούμε να τη συνδιάσουμε με την παραπάνω μαρτυρία του Θουκιδίδη. Οι συνοδοί των Ευβοέων λάμβαναν ως αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες τους μέρος από την πραμάτεια των Ευβοέων. Μπορούμε να υποθέσουμε, ότι η μοναδική χάλκινη φιάλη στη Μερέντα ήταν προϊόν συναλλαγής Ευβοέων εμπόρων και κάποιου ηγετικού στελέχους της Μερέντας; Ο τόπος κατασκευής της δεν έπαιξε ρόλο, για τον κάτοχό της είχε σημασία το υλικό της και η εξωτερική της όψη.

Βαγγέλης Δ. Πανταζής

**Από τους *qa-si-re-we* της γραμμικής Β στους βασιλείς του Ομήρου
και στους *pa-si-le-wo-se* της Κύπρου: Μια απόπειρα επαναπροσέγγισης
του προβλήματος**

Τα ερωτήματα σχετικά με το status των «βασιλέων» της Κύπρου -γιατί είναι τόσο πολλοί και πόσοι; γιατί έχουν τις έδρες τους σχεδόν πάντα στα παράλια; γιατί τα όρια των «επικρατειών» τους είναι ασαφή; ποια ήταν η σχέση τους με τους πολίτες και τους θεσμούς της πόλης τους; γιατί οι αρχαίοι συγγραφείς άλλοτε τους αναφέρουν ως «βασιλείς» άλλοτε ως «βασιλεύοντες» και άλλοτε ως «τυράννους»; κ.ο.κ.- όπως και εκείνα σχετικά με το status των *qa-si-re-we* της γραμμικής γραφής Β, δεν ανακύπτουν μόνο από τον αποσπασματικό χαρακτήρα των πληροφοριών μας. Σε μεγάλο βαθμό επίσης διογκώνονται και περιπλέκονται από την εσφαλμένη ερμηνεία που δόθηκε στον ομηρικό όρο «βασιλεύς» από τις απαρχές της ιστορικής αρχαιότητας: οι αρχαίοι Έλληνες, που δεν διέθεταν πια πουθενά στον χώρο τους «γνήσιους» «βασιλείς» σαν κι αυτούς των επών, από δέος προς τους ήρωες του ποιητή τούς απέδωσαν το ανώτερο δυνατό status, αυτό του «απόλυτου άρχοντα». Με το κριτήριο αυτό χαρακτηρίσαν επίσης «βασιλέα» τον μονάρχη των Περσών, τον ανώτατο άρχοντα των Μακεδόνων και τους δύο ανώτερους αξιωματούχους της Σπάρτης. Έκτοτε, η εκφορά του τίτλου

του «βασιλέως» παραπέμπει ευθέως στην απόλυτη μοναρχία –και αυτήν αναζητούμε αυτομάτως, και ματαίως– και στην Κύπρο της Εποχής του Σιδήρου και της ιστορικής αρχαιότητας.

Εντούτοις, μία συστηματική επανεξέταση των επών καθιστά σαφές ότι οι «βασιλείς» του «Ομήρου» ούτε απόλυτη εξουσία ασκούσαν ούτε εδραία επικράτεια με σαφώς καθορισμένα σύνορα κατείχαν. Αποτελούσαν μέλη μιας «ολιγαρχίας» καπετάνιων, που ασχολούνταν κυρίως με την πειρατεία και τις περιπέτειές της (αρπαγές πολυτίμων αντικειμένων, ζώων και γυναικών), έχοντας μεταξύ τους κυμαινόμενες ζώνες επιρροής, πάνω σε κοινωνίες κατά κύριο λόγο κτηνοτροφικές. Οι «βασιλείς» του ίδιου δήμου αποτελούσαν ένα χαλαρά συλλογικό σώμα, το οποίο κατά κανόνα εκπροσωπούσε ο πλουσιότερος όλων «σκηπτούχος βασιλεύς». Οι θεσμοί αυτοί παραπέμπουν περισσότερο στους περίφημους «Λαούς της Θάλασσας» και τους διαδόχους τους παρά στους άρχοντες (τους «άνакτες») της γραμμικής γραφής B.

Αναδιφώντας ξανά τα κείμενα τούτης της γραφής, διαπιστώνουμε ότι οι *qa-si-re-we*, στο πρόσωπο των οποίων ματαίως αναζητούσαμε τους άρχοντες-εκπροσώπους τοπικών κοινοτήτων, πιθανότατα ήταν καπετάνιοι που ασχολούνταν με το θαλάσσιο εμπόριο και κυρίως με το εμπόριο του χαλκού, και, πολύ φυσικά, οι περισσότεροι απ' αυτούς είχαν στενή σχέση με την γενέθλια χώρα του μετάλλου, την Κύπρο.

Τούτο μπορεί να εξηγήσει το ότι απ' όλο τον ελλαδικό χώρο γνήσια επιβίωση του θεσμού των «βασιλέων» –αν και σε μια διαφορετική πλέον διάδοχη φάση– έχουμε μόνο στην Κύπρο. Και μας βοηθάει επίσης να κατανοήσουμε κάποια από τα παράδοξα των κυπριακών «βασιλείων»: οι Κύπριοι *pa-si-le-wo-se*, αποτελώντας μία αριστοκρατία καρaboκύρηδων που κρατούσε στα χέρια της το «διεθνές» εμπόριο του χαλκού, είχαν τις έδρες τους στα λιμάνια του νησιού. Οι ισχυρότεροι απ' αυτούς ήταν οι «σκηπτούχοι βασιλείς» της πόλης τους, ασκώντας μία ισχυρή, όχι όμως απόλυτη εξουσία. Τηρουμένων των αναλογιών –και των χρονικών και άλλων αποστάσεων– θα κατανοούσαμε καλύτερα το status τους αν τους παραβάλλαμε με τους δόγηδες της Βενετίας παρά με απόλυτους μονάρχες –όπως κάναμε μέχρι τώρα.

Σάββας Παπαδόπουλος

Η Σαλαμίνα της Πάφου – Μαρτυρίες και θεωρίες

«Το Σαλαμίνα μόλις εσχάτως ήκουσαν παρά των ξένων οι γείτονες χωρικοί», διασώζει ο Σίμος Μενάρδος, στηρίζοντας το γεγονός ότι η αρχική ονομασία της Σαλαμίνας ήταν Αμμοχωστος. Έτσι, προκαλείται αβίαστα η πιο κάτω έκδηλη απορία. Σε ποια πόλη που έφερε την ονομασία Σαλαμίνα αναφέρονται ιστορικά γεγονότα, μερικά από τα οποία προηγούνται έως και 500 χρόνια της οικοδόμησης της γνωστής Σαλαμίνας;

Αφορμή για την έρευνα έδωσε η προσπάθεια ερμηνείας του ονόματος του χωριού **Σαλαμιού**, προκειμένου να εντοπισθεί το ιστορικό εκείνο γεγονός, το οποίο υπήρξε αιτία να πάρει την ονομασία του το χωριό.

Κατόπιν μελέτης έχει διαφανεί ότι η κατάληξη -ιου (Σαλαμ-ιού) είναι υποκοριστική και σημαίνει τη μικρή. Ο γραμματικός αυτός κανόνας χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα στην κυπριακή διάλεκτο σε θηλυκά ονόματα, όπως στο **Μαρία, Μαριού**. Έχει συγκριτική έννοια και υποδηλώνει τη μικρή.

Όπως, λοιπόν, το όνομα της Μαριούς είναι Μαρία ή, ακόμη, όπως τα ονόματα των χωριών Μηλιού και Ποταμιού αναμφίβολα προέρχονται από τα ουσιαστικά ονόματα μηλιά και ποταμός αντίστοιχα, έτσι, κατά τον ίδιο γραμματικό κανόνα και η ονομασία **Σαλαμιού** ετυμολογείται από το όνομα **Σαλαμίνα**.

Συνεπώς, πίσω από μια τέτοια ονομασία δεν κρύβεται απλά ένα γεγονός αλλά Ιστορία. Και πραγματικά, η συλλογή μαρτυριών που αντλήθηκε μέσα από αρχαίους συγγραφείς συνάδει απόλυτα με τη **Σαλαμιού**, την ιστορία της και τα τοπωνύμιά της σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αποκλείονται συμπτώσεις ή παρερμηνείες σε σχέση με την ύπαρξή της.

Ερωτήματα αναπάντητα, τα οποία αναφέρονται στην πόλη της Σαλαμίνας, τώρα επιδέχονται λογικής ερμηνείας. Παράλληλα, σημαίνοντα πρόσωπα της Αρχαιότητας, όπως ο **Τεύκρος**, ο **Αμφιάραος** αλλά ακόμη και αυτός ο μεγάλος **Όμηρος**, φαίνεται να έχουν σημαντική σχέση με την πανάρχαια άγνωστη πόλη.

Αθηναῖα Παπαχρυσσοστόμου

Ἐνα Αθηναϊκό ἐπίγραμμα ἀπὸ το Κούριον γιὰ τον Αντίνοο

- [Θεός, Ἀ]γαθὴ Τύχη·
 [- - - ca. 17 - - -], πρευσβευτῆ[s]
 [καὶ ἀντιστράτηγος Κ]ύπρου, Ἀντινόφ
 [- - ca. 11 - - χαρι]σθεῖς ? ὑπὸ αὐτ[οῦ]
 5 [τοῦτο τὸ κιθάρι]σμα ? Ἀνέθηκεν.
 [Μοῦσα, λαβ' ἀργαλ]έον ἄγγελον τόν[δε]·
 [ὥς αἰνοῦ]μεν Ἀ[δ]ωνιν ὑπὸ χθόνα πα[τρίδ]
 [ἀποφ]θίμενον Ἀντίνοον λέγε μοι, [- -]
 Α ··· ΥΙΑ μελῶν· σοὶ γάρ με λυροκτύπ[ος ἡ]·
 10 κόμης τὸν αἰοῖδόν ἐθρέψατο μουνω[θέντα].
 Βάρβιτά σοι κίθαριν <τε> δονῶ, παρὰ βωμόν [ἄθικ]-
 τον Ὑλάτα σοι στησάμενος χορὸν ἀ[ρρη]-
 τοφόρων ἱκὸν αἶμα τὸ Περσέως οἷ[μην]
 ἀκροτάτην λαχὸν ὑπὸ σαῖσι ταγαῖ[s. Σ]ε γ[ῆν]
 15 ἄδω, ἰοβόστ[ρυχε], καλλικόμην, μά[κ]αρ, Βει-
 [θ]ύνιε, π[ορφυρε]ῶπα, χρυσοπτερύγου
 γύνε μα[τρ]ός.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐπιτύμβιο ἐπιγραφικὸ ἐπίγραμμα ἀπὸ το Κούριο. Ο ἀναθέτης το ἀφιερώνει στον Αντίνοο, τὸν αγαπημένο ἀκόλουθο το αυτοκράτορα Ἀδριανού. Ο Αντίνοος βρήκε τραγικὸ θάνατο ἀπὸ πνιγμὸ στα νερά το Νεῖλου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκστρατείας το αυτοκράτορα σὴν Αἴγυπτο τὸ 130 μ.Χ., ἔτος που συνιστᾷ terminus post quem γιὰ τὴ χρονολόγηση το παρόντος ἐπιγράμματος.

Ἡ ἀνακοίνωση συνίσταται σε μιὰ φιλολογικὴ / πραγματολογικὴ ἀνάλυση, με ιδιαίτερη ἀναφορὰ σὴν προσωπικότητα το Αντίνοου, τὸ ἰδιάζον λεξιλόγιο το ἐπιγράμματος, τὴν παρουσία συγκεκριμένων μοτίβων, καθὼς καὶ τὸν μετωνυμικὸ χαρακτηρισμὸ το Κουρίου ὡς αἶμα τὸ Περσέως.

Παράλληλα, διατυπώνονται προτάσεις γιὰ συμπλήρωση τῶν κενῶν το ἐπιγράμματος.

Άνδρος Παυλίδης

Κύπρις, Αφροδίτη – μια πάνταγνη θεότητα

Η γενικώς επικρατούσα άποψη περί της Αφροδίτης, την οποία εξ' αρχής καλλιεργησε η πρωτο-χριστιανική προπαγάνδα, αφορά σε μία θεότητα ερωτική, σκανδαλιάρα και εν πολλοίς αισχρή, που γεννάει ακάθαρτους έρωτες στους ανθρώπους. Η θέση αυτή, εις ό,τι αφορά ιδιαίτερα την Κύπριδα Αφροδίτη, τη μεγάλη θεά της Κύπρου, καταρρίπτεται ολωσδιόλου από τις αρχαίες γραπτές πηγές. Κατά την αρχαία αντίληψη υπήρχαν δύο Αφροδίτες, η μεν μία ήταν η Πάνδημος, κόρη του Διός και της Διώνης, η δε άλλη ήταν η Ουρανία, κόρη του Ουρανού και της Θάλασσας ή χωρίς μητέρα (λ.χ. Πλάτων, «Συμπόσιον»). Όλα τα στοιχεία τα οποία παραδίδουν οι πολλές αρχαίες γραπτές πηγές μαρτυρούν ότι στην Κύπρο είχε λατρευτεί η Ουρανία Αφροδίτη, μάλιστα Ουρανία ονομαζόταν και μία πόλη στην Καρπασία, κοντά σε άλλη που ονομαζόταν Αφροδίσιον. Το όνομα της θεάς εξάλλου (όχι από το αφρογενής αλλά από το αφρός και οδίτης = εκείνη που περπατεί στα κύματα) παραπέμπει και στην καθαρότητα της θεάς και στην (ορθή) αντίληψη ότι η ζωή πάνω στη γη προήλθε από το νερό. Τούτο δεν είναι άσχετο προς τον αρχαίο χαρακτηρισμό της Αφροδίτης ως «έφορον γενέσεως πάσης», υπεύθυνη δηλαδή για κάθε μορφή ζωής πάνω στη γη. Ήταν κόρη του Ουρανού και της Θάλασσας, δηλαδή προερχόμενη από τα δύο αμόλυντα στοιχεία του ορατού κόσμου. Στην Κύπρο η Αφροδίτη δεν είχε σύζυγο και δεν μαρτυρείται πουθενά λατρεία του Ηφαίστου στο νησί, αλλά ούτε και του Άρη, ούτε και του θαλασσινού Ποσειδώνος, διότι τις θαλασσινές του ιδιότητες είχε στην Κύπρο η Αφροδίτη. Απαντάται μόνο η συμβολική σχέση της θεάς με τον Άδωνι, άμεσα σχετιζόμενο με την άλλη μεγάλη θεότητα της Κύπρου, τον επίσης ανύμφευτο Απόλλωνα. Η μόνη αρχαία αναφορά περί του εθίμου της «ιερής πορνείας» απαντάται νστον Ηρόδοτο, που ομιλεί όμως για έθιμο στη Βαβυλώνα, προσθέτοντας μόνο ότι «κάτι ανάλογο» συνέβαινε και κάπου στην Κύπρο. Από άλλες όμως αναφορές του Ηροδότου, προκύπτει ότι η ασκούμενη στην Κύπρο και παντού πορνεία ήταν κοινωνικό φαινόμενο και όχι θρησκευτικό. Όπως μαρτυρείται σε αρχαίες πηγές, στην Κύπρο η Αφροδίτη ήταν προστάτιδα και του γάμου και των κορασίδων και μη ανεχόμενη την κοινωνική αδικία (εκπόρνευση φτωχών γυναικών για να κάνουν την προίκα τους και να νυμφευθούν), έδινε «άφεση αμαρτιών» σε τέτοιες νέες. Αυτή είναι η μαρτυρούμενη «σχέση» της θεάς με την πορνεία. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το ότι στους Χριστιανικούς χρόνους λατρεύτηκε και λατρεύεται και σήμερα στο νησί όλως ιδιαιτέρως η Παναγία, στην οποία ανήκουν τα περισσότερα και σημαντικότερα μοναστήρια, οι

περισσότερες εκκλησίες και τα περισσότερα λατρευτικά επίθετα. Η ιδιαίτερα διαδεδομένη λατρεία της Παναγίας ήταν η ως ένα μεγάλο βαθμό φυσιολογική συνέχεια της για αιώνες καθολικής λατρείας μίας θηλυκής μεγάλης και άσπλης θεότητας. Δεν είναι, εξάλλου, ούτε λογικό να δεχθούμε ότι ολόκληρη η αρχαία Κύπρος, με τον συντηρητισμό μάλιστα που την διέκρινε, είχε λατρεύει μία ακάθαρτη ή αισχρή θεότητα.

Αγγελική Πετροπούλου

Η καύση «λιβανωτού» στους βωμούς της Αφροδίτης Παφίας και της Αφροδίτης μετέπειτα γνωστής ως Ουρανίας

Η καύση *λιβανωτού* σε ειδικά σκεύη (*θυμιατήρια*), πρακτική με προέλευση ανατολική, ήταν διαδεδομένη στην ελληνική λατρεία, όπως έδειξε η Erika Simon με το λήμμα της στο *ThesCRA* για τον *υποκαπνισμό* (*Rauchopfer*). Στη διάδοση του *λιβανωτού* στην Ελλάδα συνετέλεσε η λατρεία της Αφροδίτης· στο Πάφιο ιερό της θεάς εξαρτήματα που προέρχονται από θυμιατήρια χρονολογούνται σε πολύ πρώιμη εποχή. Λιγότερο γνωστή είναι η καύση *λιβανωτού* μέσα στη φωτιά του υπαίθριου ελληνικού βωμού: μία πρακτική που ίσχυε κατεξοχήν για την Αφροδίτη της Πάφου, την οποία αναφέρει πρόσφατα η Jacqueline Karageorghis στο βιβλίο της για την *Κύπριδα*. Στην προτεινόμενη ανακοίνωση θα επανεξετάσω όλες τις διαθέσιμες μαρτυρίες για την καύση *λιβανωτού* στο βωμό της Αφροδίτης Παφίας με στόχο να συσχετίσω την καύση αυτή: 1) με παρόμοιες ανατολικές πρακτικές, και 2) με το απόσπασμα 2 (L-P) της Σαπφούς και τη μαρτυρία του Εμπεδοκλή στον Πορφύριο (*Περὶ ἀποχῆς* 2.21). Θα υποστηρίξω ότι ο *λιβανωτός* (πιθανόν και η σμύρνα) ήταν η μόνη προσφορά που καιγόταν όχι μονάχα στο βωμό της Αφροδίτης Παφίας, στον οποίο απαγορευόταν να χυθεί αίμα, αλλά και στους υπαίθριους βωμούς της Αφροδίτης που ονομάσθηκε *Ουρανία* και καταγόταν από την Ανατολή (Ηρόδ. 1.105). Αν και αιματηρές θυσίες μαρτυρούνται σε γραπτά κείμενα, από τον 5. αι. π.Χ. και μετά, για αρκετές λατρείες της Αφροδίτης, η μόνη γραπτή μαρτυρία για θυσία ζώου (νεαρής αγελάδας) στην Αφροδίτη Ουρανία χρονολογείται στον 2. αι. μ.Χ. (Λογκ. Ἑταιρικοὶ διάλογοι 7.1). Μία πιθανή εξήγηση είναι ότι η θυσία του συγκεκριμένου ζώου στη λατρεία της Αφροδίτης Ουρανίας είναι μεταγενέστερη. Άλλωστε και οι αιματηρές θυσίες που μαρτυρούνται για το παλαιότερο ιερό της Αφροδίτης Παφίας υιοθετήθηκαν, όπως φαίνεται, στην αρχαϊκή εποχή, με σκοπό την *ἡπατοσκοπία*.

Ευστάθιος Ράπτου

Ο συμβολισμός στην ταφική ζωγραφική της ρωμαϊκής Πάφου

Η Πάφος διαθέτει το πιο αξιόλογο σύνολο αρχαίας ζωγραφικής στην Κύπρο - κυρίως ταφικής - αντιπροσωπευτικό των καλλιτεχνικών τάσεων και των θεμάτων που κυριαρχούσαν στην τέχνη αυτή κατά την ύστερη Ελληνιστική και τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Οι πρόσφατες ανασκαφές στην πόλη οδήγησαν στην ανακάλυψη νέων τάφων με γραπτή διακόσμηση, ορισμένοι από τους οποίους διατηρούν σχεδόν ολοκληρωμένα τα εικονογραφικά τους προγράμματα, συμβάλλοντας κατ'αυτό τον τρόπο αποφασιστικά στην ανανέωση των γνώσεών μας για την αρχαία ζωγραφική στην Πάφο, και την Κύπρο γενικότερα, και διευρύνοντας το μέχρι σήμερα γνωστό θεματολόγιο που χρησιμοποιούσαν τα τοπικά εργαστήρια.

Η μελέτη των νέων ευρημάτων αναδεικνύει εντονότερα την επαφή των τοπικών εργαστηρίων με τα μεγάλα κέντρα της εποχής, ιδιαίτερα με την Αλεξάνδρεια και τη Ρώμη, ενώ ταυτόχρονα διαγράφεται η ύπαρξη μιας καλλιτεχνικής *Κοινής* στην ρωμαϊκή Ανατολή, όπου η Κύπρος καταλαμβάνει μια σημαντική θέση. Η επιλογή των διακοσμητικών θεμάτων, η οργάνωση του εικονογραφικού προγράμματος σε κάθε τάφο και η προτίμηση που παρατηρείται σε συγκεκριμένα μοτίβα επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερισμάτων αναφορικά με τις θρησκευτικές αντιλήψεις των κατοίκων, την κοινωνική διαστρωμάτωση της πόλης αλλά και για τον τρόπο πρόσληψης των εξωτερικών καλλιτεχνικών επιδράσεων από τα τοπικά εργαστήρια.

Νικόλαος Σταμπολίδης

Αποδεικνύοντας μεθοδικά τις σχέσεις- Κυπριακά ευρήματα της ΠΕΣ στην νεκρόπολη της Ελεύθερνας

Πρόκειται για μια επισταμένη παρουσίαση, ανάλυση και ερμηνεία κυπριακών ευρημάτων σε στρωματογραφημένα σύνολα της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου (ΠΕΣ) του 9^{ου}-7^{ου} αι. π.Χ. από τη νεκρόπολη της Ορθής Πέτρας στην αρχαία Ελεύθερνα της Κρήτης. Γίνεται προσπάθεια να ερμηνευτούν όχι μόνο οι κυπριακές εισαγωγές και ο ρόλος που διεδραμάτισαν οι φορείς των προϊόντων αυτών όχι μόνο στην Ελεύθερνα

αλλά και σε άλλες πόλεις της Κρήτης της ίδιας περιόδου αλλά και να εξηγηθούν τα φαινόμενα απομίμησης αυτών των εισαγωγών.

Ευαγγελία Τσαβλή

Ο Κινύρας και η αρωματική μυθολογία της Πάφου

Μια από τις πολλές πηγές που αφορούν στον Κινύρα, τη σημαίνουσα αυτή μορφή του κυπριακού και ευρύτερα του ελληνικού μύθου, μάς έρχεται από τα μέσα περίπου του 7^{ου} αι. π.Χ. Στους αποσπασματικούς στίχους ενός πριν από μερικά χρόνια δημοσιευμένου παρθενίου του Αλκμάνος, διαβάζουμε για τη δροσερή χάρη του Κινύρα, την απιθωμένη στα όμορφα μαλλιά των κοριτσιών της Σπάρτης. Η φράση *νοτία Κινύρα χ[άρ]ις*, από τους πρώτους κιόλας εκδότες και μελετητές του παπυρικού αποσπάσματος, ερμηνεύτηκε ευφυώς ως υπαινικτική αναφορά, πιθανότατα, κάποιου φίνου κυπριακού αρώματος.

Η εν λόγω χρήση του ονόματος του Κινύρα, μολονότι εκ πρώτης όψεως φαίνεται απομονωμένη και ιδιόζουσα, δεν είναι άσχετη με τα όσα γνωρίζουμε για τον μυθικό βασιλιά της Πάφου, τον πιστό ιερέα και αγαπημένο της Αφροδίτης, τον ιδρυτή του φημισμένου ναού της και εισηγητή των μυστηρίων της. Με το πρόσωπό του συνδέονται μυθικές διηγήσεις και αιτιολογικοί μύθοι, οι οποίοι έχουν να κάνουν με τα ιερά φυτά της Αφροδίτης και τα αρώματα που χρησιμοποιούνταν στη λατρεία της στην Πάφο.

Η σύνδεση του ιερού με τα αρώματα υποδηλώνεται ήδη στον Όμηρο, όταν γίνεται λόγος για τον ευώδη βωμό της Πάφου και για τον ρόλο των Χαρίτων εκεί να χρίζουν τη θεά με αρωματισμένα έλαια, μια εικόνα που ξανασυναντούμε και σε έναν από τους Ομηρικούς ύμνους, τους αφιερωμένους στην Αφροδίτη. Ακόμη και στον πολύ μεταγενέστερο Νόννο διαβάζουμε τη χαριτωμένη λεπτομέρεια πως μια γοργοπόδαρη Χάρις συλλέγει εύοσμα άνθη και τα ανακατεύει στα πυρωμένα καζάνια των Παφίων με αποτέλεσμα ασσυριακού ελαίου και ινδικά άνθη, για να βγει το μύρο της άνασσας της Πάφου, δηλαδή της Αφροδίτης.

Η Σμύρνα ή Μύρα, ο Άδωνις, η κόρη ή ο γιος Κύπρος, ο Αμάρακος και ο Μήλος συνιστούν την αρωματική μυθολογία της Πάφου, στενάτατα συνδεδεμένη με τη λατρεία της Αφροδίτης. Ο Κινύρας φέρεται ως πατέρας ή προστάτης (στην περίπτωση του Μήλου) αυτών των μυθικών προσώπων.

Αναμφίβολα, όλα τα παραπάνω δεν είναι μόνο μύθος. Απηχούν μεν θρησκευτικές πρακτικές, αντανakλούν δε τη φήμη της κυπριακής αρωματοποιίας. Η πλούσια χλωρίδα και η γειτνίαση της Κύπρου με τις μυροπαραγωγούς χώρες της Ανατολής δημιούργησαν, από τα πολύ αρχαία χρόνια, ευνοϊκές συνθήκες για την παραγωγή των ονομαστών κυπριακών αρωμάτων. Ανατολικά κείμενα και μυκηναϊκές επιγραφές από τη δεύτερη χιλιετία, καθώς και μεταγενέστερες αναφορές αρχαίων συγγραφέων, μαρτυρούν τη διαχρονική ανωτερότητα των Κυπρίων αρωματοποιών και την ζήτηση των εκλεκτών προϊόντων τους.

Η πιο εύγλωττη απόδειξη αυτής της φήμης, εκτός από τους αρωματικούς μύθους της Πάφου και τις γραπτές μαρτυρίες, είναι μια πρόσφατη αρχαιολογική ανακάλυψη, σύμφωνα με την οποία το μέχρι στιγμής αρχαιότερο αρωματοποιείο του κόσμου (αρχές δεύτερης χιλιετίας π.Χ.) βρίσκεται στην Κύπρο. Είναι εντυπωσιακό πως μέσα σε δεκάδες αγγεία ανακαλύφθηκαν δέκα διαφορετικά αιθέρια έλαια (από σταφύλι, πεύκο, κανέλλα, μυρτιά και άλλα φυτά), των οποίων η μυρωδιά παραπέμπει σε σημεινά αρώματα.

Παύλος Τζεργιάς

Η προσφορά του φιλοσόφου Ζήνωνος του Κιτιέως στον Παγκόσμιο Πολιτισμό

Η ανακοίνωση συντίθεται κατά βάση από πέντε (λόγω του διαθέσιμου χρόνου) σύντομα μέρη.

Στο πρώτο μέρος αναλύονται τα χαρακτηριστικά της ζωής και της δραστηριότητας του μεγάλου φιλοσόφου της Κύπρου. Ιδιαίτερα εξετάζεται ο συνυφασμένος με την κυπριακή του ιδιαιτερότητα δεσμός του με την Αθήνα. Χρησιμοποιείται ιστοριογραφικό υλικό, το οποίο έχει συλλέξει και επεξεργαστεί ο εισηγητής στο τρίτομο βιβλίο του: «*Γλυκείας χώρας*» *ιστόρηση, Η Κύπρος από την αρχαιότητα ως την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.

Στο δεύτερο μέρος εξαιρείται η κοσμοπολιτική διάσταση της δημιουργίας του Ζήνωνος. Τονίζεται, ότι ο φιλόσοφος αυτός υπήρξε παιδί της ελληνιστικής εποχής, η οποία δυστυχώς επί πολλά χρόνια ήταν «αποπαίδι» του κλασικισμού.

Στο τρίτο μέρος εξετάζεται το όραμα του νεανικού έργου του Ζήνωνος «Πολιτεία»: Οι σοφοί (οι «σπουδαίοι», οι ηθικά καλοί) ως πολίτες του ιδανικού κράτους.

Εδώ χρησιμοποιούνται συμπεράσματα της έρευνας του ομιλητή κατά τη συγγραφή του γερμανόγλωσσου έργου του για την ελληνική φιλοσοφία από την αρχαιότητα ως σήμερα (*Aspekte der griechischen Philosophie von der Antike bis heute*).

Στο τέταρτο μέρος επικεντρώνεται η προσοχή στη μετεξέλιξη της φιλοσοφίας του Ζήνωνος. Εξετάζεται η επιρροή του Στωικισμού στις παγκόσμιες πνευματικές εξελίξεις στο διάβα των αιώνων.

Στο πέμπτο μέρος εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα για το παρόν και το μέλλον με πυξίδα τα εξής: η θεμελιακή συμβολή της φιλοσοφίας του Ζήνωνος στον παγκόσμιο πολιτισμό έγκειται στο διεθνικό πολιτισμικό στοιχείο, το συνυφασμένο μάλιστα (στη νεανική «Πολιτεία» του φιλοσόφου) μ' ένα εκπληκτικά έντονο κοινωνικό αίσθημα. Ωστόσο η τεράστια ιστορική σπουδαιότητα του κοσμοπολιτικού ιδανικού της Στοάς μπορεί ν' αξιοποιηθεί μόνο με βάση την επίγνωση, ότι άλλος ο γνήσιος διεθνισμός, που σέβεται τις επιμέρους πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, κι άλλος εκείνος ο ψευδεπίγραφος κοσμοπολιτισμός, ο οποίος δεν είναι παρά ισοπεδωτικός ιμπεριαλισμός.

Παύλος Φλουρέντζος

Μια μοναδική Ελληνιστική επιγραφή από την Κάτω Πόλη Αμαθούντας

Το Φθινόπωρο του 2006 κατά την διάρκεια της συστηματικής ανασκαφής υπό τη διεύθυνση μου σε χώρο στα νότια της Αγοράς Αμαθούντας βρέθηκε μια σημαντική επιγραφή χαραγμένη σε ασβεστολιθική πλάκα διαστάσεων 78x41 εκατοστά, η οποία βρέθηκε σε δεύτερη χρήση στη είσοδο δωματίου, το οποίο γειτνιάζει με στενόμακρο δωμάτιο, το οποίο ανήκε σε ανώτερο αξιωματούχο της χριστιανικής εκκλησίας και χρονολογείται τον 7ον αιώνα μ.Χ.

Η επιγραφή τοποθετήθηκε στην είσοδο του δωματίου με τα γράμματα στο άνω μέρος για να αντικαταστήσει μέρος του πλακόστρωτου της εισόδου που χρονολογείται τον 2ον αιώνα π.Χ., δηλαδή στην Ελληνιστική περίοδο.

Το κείμενο έχει σχέση με κτηματική διανομή γης σε τέως στρατιώτες. Πρόκειται για μια πολύ σημαντική επιγραφή που βρίσκεται για πρώτη φορά στην Κύπρο.

Ελλάδιος Χανδριώτης

Η Πιερία και η Κύπρος ως τόποι έλξεως για τον χορό των Βάκχων του Ευριπίδη

Η άποψη του Κυριάκου Χατζηιωάννου ότι ο βάρβαρος ποταμός που καρπίζει (=γονιμοποιεί) τις γαίες της (Παλαι) Πάφου είναι ο σημερινός Διάρριζος και όχι ο Νείλος της Αιγύπτου είναι, για μένα, σπουδαιότατη. Όμως μια λεπτομέρεια της πλούσιας μελέτης του, ότι ο Χορός «θυμάται νοσταλγικά την Πιερία ... αλλά ... κατακλείδα της επιθυμίας του να πάει εκεί που οι Χάριτες κι ο Πόθος δημιουργούν το κατάλληλο κλίμα για τη λατρεία του θεού, δηλαδή την Κύπρο», μου προκαλούν μικρή διαφωνία.

Δική μου άποψη είναι ότι στην ψυχή του Χορού, Κύπρος και Πιερία στέκουν ίσα. Αυτό φαίνεται πρώτα από τη συμπλεκτική σύνδεση των δύο όρων με θ' (=τε) και γενικά από τη σύνταξη που τηρείται στην έκδοση του J. Diggle. Ύστερα φαίνεται από τον πυρήνα της επίμαχης στροφής 402-416 (βασικές λέξεις ή φράσεις, σχήματα λόγου) αλλά και από την πορεία που αναπτύσσεται στο όλο χορικό (370-431).

Η σύγκριση της παρουσίας όρων (ονομάτων ή φράσεων) στο υπό εξέταση απόσπασμα και στο υπόλοιπο έργο, δείχνει επίσης ότι η Πιερία είναι σε μεγάλο βαθμό εντός της επιθυμίας των βακχών. Η σημαντικότερη όμως απόδειξη βρίσκεται στους στίχους 560-570 του αμέσως επόμενου στασίμου του έργου, όπου ο Χορός αναφέρεται (λυρικά) σε πολυδενδρες θαλάμες του Ολύμπου, σε κιθάρισμα του Ορφέα και σύναγμα μουσών, και απευθύνεται στη μακαρία Πιερία βεβαιώνοντάς τη για σίγουρη απ' εκεί μελλοντική διέλευση του Εύιου (=Διόνυσου) και για χορούς και τραγούδια βακχικά.

Κάτια Χατζηδημητρίου

Σκέψεις και προβληματισμοί για την κοινωνία στην αρχαία Κύπρο, όπως προκύπτουν από τις πηγές και τις επιγραφές

Μελετώντας τις συλλαβικές και αλφαβητικές επιγραφές από την αρχαία Κύπρο, ζωντανεύει μπροστά μας ένας κόσμος με τις συνήθειές τους, τα συναισθήματά τους, τα επαγγέλματά τους, τις οικογενειακές τους σχέσεις, την παρουσία της γυναίκας, την κοινωνική τους διαστρωμάτωση.

Οι άνθρωποι αυτοί έζησαν στις πόλεις της Κύπρου και στην ύπαιθρο. Οι πόλεις – βασιλεία, ίσως με κάποιες εξαιρέσεις, είχαν καθεστώςά κάθε άλλο παρά δημοκρατικά, όπως μας πληροφορούν οι πηγές. Και μετά την κατάργηση των βασιλείων ήταν οι ξένοι κυρίαρχοι, οι Πτολεμαίοι και οι Ρωμαίοι. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια κινήθηκαν οι αρχαίοι Κύπριοι: οι αξιωματούχοι, οι καλλιτέχνες, οι μουσικοί, οι αθλητές, οι γιατροί, οι γεωργοί, οι τεχνίτες, οι ιδιοκτήτες γης, οι έμποροι και όλα τα άλλα επαγγέλματα.

Είμαστε υποχρεωμένοι να δεχτούμε τις πληροφορίες που μας δίνουν οι επιγραφές και με βάση αυτές να προχωρήσουμε σε κάποια συμπεράσματα και προβληματισμούς. Σε μερικές επιγραφές αναφέρονται γεωργοί. Ποια ήταν η κοινωνική θέση αυτών των ανθρώπων; Κάποιες πηγές αναφέρουν δούλους ή απελευθερούς. Ποια ήταν η έκταση της δουλείας στην αρχαία Κύπρο;

Οι πηγές μας δίνουν τα ονόματα και τα έργα αρκετών συγγραφέων, ποιητών, ιστορικών και γενικά διανοουμένων. Ποια ήταν η εκτίμηση προς τους ανθρώπους αυτούς;

Μέσα στην κυπριακή, ελληνική κοινωνία υπήρχαν και ξένοι, όπως οι Φοίνικες. Ποιά ήταν η θέση αυτής της εθνότητας; Υπήρχαν ακόμα, οι απόγονοι των αρχαίων Κυπρίων, οι 'Ετεοκύπριοι', που μιλούσαν τη δική τους γλώσσα. Ποια σχέση είχαν αυτοί με τον υπόλοιπο πληθυσμό;

Βρίσκουμε τα ονόματα Κυπρίων μισθοφόρων σε άλλες χώρες. Πώς εξηγείται αυτό το φαινόμενο και πώς εντάσσεται μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της ελληνιστικής εποχής;

Ποιο ήταν το καθεστώς στην ιδιοκτησία γης; Ένας πλούτος από πληροφορίες υπάρχει στη συλλαβική επιγραφή του Ιδαίου. Οι βασιλιάδες ήταν οι ιδιοκτήτες της γης και του φυσικού πλούτου. Τί περιθώριο ιδιοκτησίας υπήρχε για τους απλούς πολίτες;

Υπάρχουν αρκετές πληροφορίες για την επίδοση των Κυπρίων στη ναυσιπλοΐα, όπως και ευρήματα που μαρτυρούν αυτή την ενασχόληση: οι αρχαίοι Κύπριοι ήταν λοιπόν λαός ναυτικός;

Από τη μελέτη των πηγών, αλλά προπαντός των επιγραφών, διαπιστώνουμε την ύπαρξη μιας κοινωνίας αναπτγμένης και κάθε άλλο παρά πρωτόγονης, με σημαντικό μέρος του πληθυσμού να γνωρίζει ανάγνωση και γραφή.

Κώστας Χατζηστεφάνου

**Επανεξέταση αρχαίου Κυπριακού επιτυμβίου επιγράμματος
(RDAC (1969) αρ. 8, σ. 81-82)**

A metric epitaph: I. Nicolaou, "Inscriptiones Cypriae Alphabeticae VIII, 1968", RDAC (1969), αρ. 8, σσ 81-82) και Α. Βοσκού, *Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία* 2, *Επίγραμμα Ε34*, Λευκωσία 1997, σσ 106-108. Θα παρουσιάσω τις εισηγήσεις που έγιναν ως τώρα για τη συμπλήρωση υφισταμένων κενών του κειμένου και μετά από σχετική συζήτηση και επανεκτίμησή τους θα υποβάλω προτάσεις για νέους τρόπους συμπλήρωσης ορισμένων κενών, τεκμηριώνοντας τις εισηγήσεις μου.

Δήμος Χρήστου

Ανασκαφές Κουρίου 1975-1998

Οι τελευταίες ετήσιες ανασκαφές του Τμήματος Αρχαιοτήτων στο Κούριο, που άρχισαν το 1975 και συνεχίστηκαν αδιάλειπτα μέχρι το 1998, κάτω από την προσωπική μου επίβλεψη και ευθύνη, είχαν ως αποτέλεσμα την ανακάλυψη των αρχιτεκτονικών καταλοίπων δύο κτηρίων των Υστερο-Κυπροκλασσικών χρόνων, δύο άλλων δημοσίων κτηρίων των Ελληνιστικών χρόνων, των δημόσιων Λουτρών «Θερμή», της Αγοράς και του ενδεχόμενου Γυμνασίου του Κουρίου, των Ρωμαϊκών χρόνων, αρκετών ιδιωτικών κατοικιών των Πρωτο-Βυζαντινών χρόνων, 28 λαξευτές και 10 κτιστές αποθηκευτικές υδατοδεξαμενές, διάφορα άλλα υδρευτικά έργα και πολυάριθμα κινητά ευρήματα των ίδιων περιόδων. Παράλληλα έφεραν στο φως ένα κτιστό βασιλικό τάφο, των Υστερο-Αρχαϊκών και Πρώιμο Κυπρο-Κλασσικών χρόνων, μια παραλιακή Παλαιοχριστιανική Βασιλική και, επιπρόσθετα, πολυποίκιλα άλλα κινητά ευρήματα των αντίστοιχων περιόδων.

Νίκη Χριστοδούλου

Ἡ διάθεση τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Υ στοῦ Κυπριακοῦ καὶ στὰ ἄλλα νέα ιδιώματα

Ἡ ἱστορικὴ Γλωσσολογία διδάσκει ὅτι τὸ Υ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας, τὸ ὁποῖο προφερόταν ὡς [u], στὴν Ἀττικὴ διάλεκτο τράπηκε μὲ ἐμπροσθίωση σὲ [ü] = [y] καὶ μὲ ἀπώλεια τῆς στρογγυλώσεως σὲ [i], ὅπως ἀκούεται σήμερα στὰ νέα ἑλληνικὰ ιδιώματα. Τὴν ἔρευνα ἀπασχολεῖ ὁ χρόνος τῆς κατισχύσεως τῆς προφορᾶς τοῦ Υ ὡς [i], ἡ ὁποία βάσει τεκμηρίων τοποθετεῖται κατὰ τὸν ἔνατο ἢ τὸν δέκατο αἰῶνα.

Πέραν τούτου, ὑπάρχουν πολλὲς περιπτώσεις, ποὺ ἀρχαῖο Υ στὰ νέα ιδιώματα ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ [u], καὶ ὄχι ἀπὸ [i]. Γιὰ τὸ Τσακωνικὸ ἰδίωμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖται ὡς συνέχεια τῆς ὕστερης Λακωνικῆς διαλέκτου, ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ Υ δὲν ἔλαβε τὴν ἀττικὴ προφορὰ [ü] = [y], πλὴν ὠρισμένων περιπτώσεων, ἀλλὰ διατήρησε τὴν ἀρχαία [u]. Γιὰ τὰ ιδιώματα Μεγάρων, Ἀθηνῶν, Αἰγίνας καὶ Κύμης ὑποστηρίζεται ὅτι διατηρήθηκε σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις ἡ προφορὰ [ü] = [y].

Στὴν ἀνακοίνωση αὐτὴ ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀποκλίνουσα προφορὰ τοῦ ἀρχαίου Υ δὲν περιορίζεται σὲ μερικὰ μόνο ιδιώματα, ἀλλὰ ἀνευρίσκεται σὲ ὅλη τὴ νέα ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἐξετάζεται ἡ πορεία ἐξελίξεως τοῦ Υ καὶ ἐρμηνεύονται οἱ διάφορες ἀντιπροσωπεύσεις του στὴ νέα Ἑλληνικὴ γλώσσα.

Michal Artzy

Spatial considerations of the changes in Cypriote Late Bronze imports to the Southern Levant

The changes in the concentrations of imported Cypriote ceramics in the southern Levant may indicate geo-political and possible ecological changes in the area.

The patterns of imports to the coastal sites in the southern part of the eastern Mediterranean changed several times during the lengthy period of the Late Bronze. Thus whatever might be true of the earliest LCIIa imports in one limited region is not so for another. The same is true for changing spatial distribution in the Late Cypriote IIC (Late Bronze IIB) and the later parts of the Late Cypriote period.

The type of ceramic families exported and their different provenience in Cyprus can contribute data, not only to the possible maritime routes, but also to the better understanding of the mechanisms of the centers of origin its partners in the receiving ends.

Claire Balandier

L'importance stratégique de Chypre dans la politique lagide (294-58)

Aux lendemains de la mort du souverain de Macédoine Alexandre III, Chypre, qui ne faisait pas partie de l'héritage macédonien, a été l'objet d'âpres rivalités entre les Diadoques. Nous avons présenté, dans un autre colloque chypriote, l'évolution de l'organisation défensive de l'île entre l'époque chypro-classique et le début de l'époque hellénistique. Nous avons notamment montré que si Ptolémée Ier Sôter occupa l'île une première fois de 311 à 306, ce sont les Antigonides qui, avant les Lagides, ont renforcé le réseau défensif de l'île entre 306 et 294.

Cette fois-ci, à partir des résultats de notre recherche doctorale sur la défense de Chypre et de nos travaux récents sur l'organisation défensive de la Syrie-Phénicie, nous nous proposons de réévaluer le rôle stratégique de l'île dans la politique lagide entre la reprise de l'île par Ptolémée Ier Sôter en 294 et son annexion romaine en 58 avant J.-C. La comparaison des stratégies auxquelles ont pu recourir les souverains hellénistiques en Syrie-Phénicie et à Chypre peut nous éclairer sur le rôle spécifique de l'île dans leurs politiques respectives entre le début du IIIe siècle et l'annexion de l'île par Rome en 58 avant J.-C.

Nous verrons que la reprise de l'île aux Antigonides par Ptolémée Ier Sôter en 294 n'a pas entraîné de modification du réseau défensif. Chypre semble avoir alors perdu son importance dans la stratégie lagide en Méditerranée orientale sous Ptolémée II et III. La puissance maritime ptolémaïque était alors à son apogée et aucun danger ne menaçait les positions lagides qui se protégeaient les unes les autres. Ptolémée Philadelphé et Evergète Ier ne semblent donc pas avoir jugé important de défendre l'île.

Un changement se produit à partir de la fin du IIIe s. d'une part en raison des rivalités dynastiques et d'autre part à cause des difficultés extérieures tant en Egée qu'en Syrie-Phénicie. Chypre retrouva alors son rôle stratégique dans la politique des

Ptolémées en devenant, à partir du règne de Ptolémée VI Philométor, d'une part le siège de la flotte lagide et d'autre part un rempart avancé de l'Égypte face au royaume séleucide. Ce rôle stratégique de Chypre s'accrut considérablement au cours du IIe s., l'île devenant même, à partir de 150, le siège du navarque, l'amiral de la flotte lagide. On comprend que l'organisation défensive de l'île ait été alors à nouveau au cœur des réflexions stratégiques. La présence d'un personnel militaire nombreux comme les nouveaux travaux défensifs en témoignent entre 221 et 116 av. J.-C. La rivalité entre Ptolémée VI et VIII pourrait expliquer les nouvelles préoccupations défensives dont l'île est alors l'objet. En effet, à la fin du IIe siècle av. J.C., le réseau défensif de Chypre est dense et apparemment hiérarchisée.

À la fin du Ier siècle av. J.-C., aucun témoignage n'atteste la construction de nouveaux ouvrages défensifs, certains sont voués à l'abandon, mais ce n'est pas le cas de tous. Il conviendra donc de se demander si l'île a à nouveau perdu son importance stratégique en Méditerranée orientale à la suite de son annexion par Rome en 58 av. J.-C.

Maria Rosaria Belgiorno

Il ruolo delle donne nel sito industriale di Pírgos/Mavroraki

Il materiale preistorico proveniente dalle necropoli e dagli insediamenti ciprioti del terzo millennio a.C. mostra i segni di una profonda trasformazione culturale, che, coincide grosso modo con la fine del periodo Calcolitico e l'inizio dell'età del Bronzo. Tralasciando la vecchia tesi che attribuisce questa profonda trasformazione all'avvento a Cipro di nuove culture d'oltremare, evento non episodico per un'isola posta in un punto strategico di passaggio nel Mediterraneo Orientale, resta da considerare quale sia stata la spinta principale verso questa trasformazione, e quali siano i dati a nostra disposizione, attraverso i quali possiamo tentare di ricostruire il contesto storico nel quale essa si attuò. In primo luogo abbiamo l'adozione di un modello d'insediamento profondamente diverso da quello precedente, sia per estensione, sia per tipologia abitativa e sistema costruttivo. E' probabile che alla base di questa trasformazione ci sia stato il concorso di un periodo climatico particolarmente favorevole, che facilitò l'impianto di nuove tecniche agricole e

l'allevamento del bestiame. Un periodo in cui l'isola godette di abbondanti piogge che resero più fertile l'isola, facilitando l'insediamento e la riproduzione umana. Calcolando il fabbisogno idrico giornaliero di un essere umano durante l'intero anno solare, possiamo fare una valutazione quantitativa della disponibilità d'acqua rapportata alla dimensione dei villaggi tardo neolitici di Cipro. Una valutazione sia pure sommaria che però ci fornisce dei dati interessanti sulle possibili risorse idriche di quel periodo. L'esistenza di diversi piccoli villaggi a breve distanza l'uno dagli altri conferma inoltre l'ipotesi che questi siano sorti progressivamente in proporzione al crescere della popolazione, che, quando superava l'indice di sopravvivenza idrica, decideva di far emigrare alcuni nuclei familiari verso la sorgente più vicina, fondando un nuovo villaggio. Insediamenti di maggiori dimensioni, si vennero gradatamente formando verso la metà del III millennio a.C, probabilmente per maggiore disponibilità di risorse idriche o per l'invenzione di ingegnosi sistemi di canalizzazioni o perforazione di pozzi. Lo scenario cambiò in modo straordinario verso la fine del III millennio a.C, quando i villaggi Neolitici furono abbandonati quasi tutti e la popolazione dell'isola si raccolse in gruppi sempre più numerosi lungo le rive dei torrenti maggiori il cui corso cambiò da stagionale a perenne o semiperenne. Il cambiamento più evidente si ebbe non solo nelle dimensioni dei villaggi, ma nella forma e grandezza delle case, nei collegamenti tra le diverse regioni dell'isola e nello scambio dei prodotti tra la popolazione.

Fu una scelta insediamentale consistente che cambiò totalmente il sistema di vivere delle genti. Non erano più importanti il controllo del territorio dall'apice delle colline, ma la conquista dei terreni fertili delle piccole valli dell'entroterra costiero e della parte centrale dell'isola, ormai disponibili all'agricoltura e alla pastorizia poiché irrorati dall'acqua dei numerosi torrenti che scendevano dal massiccio della Troodos. Le case cambiarono sistema costruttivo, la pianta delle abitazioni si trasformò da rotonda in quadrangolare, ma le fondamenta degli edifici restarono di pietra e l'alzato al di sopra del metro fu realizzato preferibilmente in mattoni crudi.

Gli stili ceramici cambiarono in modo sostanziale insieme all'affinamento della tecnica di cottura grazie all'avvento delle conoscenze metallurgiche, con una spiccata predilezione per la ceramica marrone-rossiccia, l'abbandono della decorazione policroma a favore di quella incisa ed applicata, e la realizzazione di vasi con pareti sottili, robuste e impermeabili.

E' inoltre ipotizzabile, che la scoperta del metallo e delle tecniche necessarie alla sua lavorazione abbia portato alla graduale scoperta del potenziale minerario dell'isola

e abbia messo in moto complessi meccanismi sociali che trasformarono radicalmente il sistema d'aggregazione umana cipriota, insediamentale, socio politico e religioso.

La nuova organizzazione del ciclo lavorativo del rame, divisa in tre fasi distinte: quella dell'estrazione, quella della produzione e quella della commercializzazione del rame grezzo e degli oggetti lavorati determinò infatti la costituzione di una diversa struttura sociale, mirata non soltanto alla produzione domestica degli oggetti di metallo, ma alla possibilità di mercato del metallo stesso inteso come bene di rifugio e status simbol. La nuova realtà industriale fu però supportata da un periodo di fiorente produzione agricola, che oltre a garantire la soddisfazione dei bisogni primari forniva una diretta possibilità di scambio e di conversione degli oggetti metallici in prodotti di consumo immediato. E' probabile inoltre che la conoscenza di un mercato sempre più vasto, aperto a scambi d'oltremare, abbia attivato la produzione di altri beni di lusso, già noti e considerati sull'isola come tali, come i tessuti preziosi e le essenze profumate estratte dalla ricca flora mediterranea.

Lo scavo del complesso industriale di Pyrgos/Mavroraki offre una nuova lettura del profilo socioeconomico di Cipro nel Bronzo Antico e Medio. Un profilo in cui la donna assunse un ruolo di estrema importanza nella produzione industriale dei manufatti, non solo per le attività di filatura e tessitura, ma anche per la produzione dei profumi, nonché per le attività metallurgiche solitamente ritenute appannaggio maschile.

In tutti gli ambienti di lavoro, la presenza femminile è costante, e le fuseruole per tessere sono sparse ovunque (femminili sono anche gli spilloni, gli orecchini, gli aghi e i fermatrecce di bronzo abbandonati ovunque, per non parlare dei grani di collana di conchiglie e degli amuleti), trovate anche accanto alle fornaci e sulle banchine d'appoggio degli utensili di pietra, insieme alle forme di fusione per asce.

La presenza femminile è avvalorata anche dalla scoperta di un'area di lavorazione con fossa di cottura contenente 75 pesi da telaio, posizionata al centro dell'impianto metallurgico.

L'interazione degli ambienti di lavoro con la grande sala centrale del frantoio e il comune utilizzo dell'olio d'oliva nelle diverse attività industriali, testimoniato da ben 25 giare strategicamente posizionate accanto agli impianti di lavorazione, suggerisce che l'uso dell'olio d'oliva come carburante per la fusione del rame, fosse un peculiare escamotage femminile per alleggerire il lavoro della metallurgia. Del resto le ridotte dimensioni dei forni (20 cm. di diametro c.) indicano che l'attività metallurgica poteva essere facilmente eseguita dalle donne. Un'intrigante conferma a questa ipotesi ci viene poi dal confronto con la tomba del fabbro (Pyrgos T.21) che insieme al repertorio

di utensili di bronzo ha restituito gioielli personali e un corredo vascolare prettamente femminile. Mentre le poche ossa rinvenute nella tomba sembrano appartenere a due individui femminili.

Quale era allora il ruolo maschile nel complesso industriale di Pyrgos/Mavroraki? Forse la risposta è nella posizione geografica e geologica di Pyrgos, al centro di un bacino minerario, a 4 km da 2 porti attivi ancora oggi. Gli uomini si occupavano dei lavori più pesanti e di responsabilità, cioè di trovare i minerali e trasportarli nell'impianto di lavorazione. Inoltre si occupavano dell'allevamento del bestiame, della raccolta delle fibre tessili, dei colori, delle erbe aromatiche e del commercio del prodotto finito per il mercato interno e d'oltremare. Attività queste più adatte agli uomini che alle donne che potevano lavorare insieme ai figli nel complesso industriale, mentre gli uomini si occupavano di tutto il resto.

L'esistenza di contesti industriali e metallurgici prettamente femminili potrebbe giustificare l'assenza nelle rappresentazioni coroplastiche cipriote del Bronzo Antico e Medio, di armi esibite come simbolo di potere o ricchezza, peculiari del carattere maschile, confermando l'ipotesi che la fabbricazione dei vasi fosse appannaggio delle donne e dei bambini. Infatti, l'arte coroplastica cipriota famosa per i modellini di vita e per gli "scenic vases" ha una peculiare impronta pedagogica, dettata forse da un'angoscia prettamente femminile di conservare ed insegnare a un tempo ai propri figli la cultura tecnologica faticosamente raggiunta.

Lo scavo del complesso industriale di Pyrgos rivela aspetti dell'organizzazione sociale cipriota del Bronzo Antico e Medio che differiscono in modo consistente dagli schemi e dall'organizzazione sociale delle coeve civiltà e culture mediterranee. Benché in netta evoluzione, questo sistema sociale non appare come una novità assoluta nell'orizzonte preistorico cipriota. Evidenze di una simile organizzazione, sia pure in fieri, sono state infatti trovate a Kissonerga (Paphos) nella cosiddetta "Casa delle giare", databile all'inizio del Bronzo Antico I. La caratteristica principale di questo contesto sociale sembra infatti essere l'assenza di una vera e propria struttura proprietaria di fronte a una sorta di struttura comunitaria primitiva grazie alla quale la tecnologia, come forza sociale produttiva, diventa parte della memoria culturale e forza produttiva sociale.

Celia J. Bergoffen

Imports, Imitations and Status: Red Lustrous Wheelmade Spindle Bottles and their derivatives from Ashkelon

The existence of so-called “imitations” of Cypriot pottery in the western Levant has long been recognized. Tacit assumption (along modern lines) of an *a priori* difference in quality between a canonical, imported type and a derivative local imitation has led to the notion that Canaanite versions of the Cypriot shapes were produced as substitutes. It turns out, however, that not only were Canaanite imitations a highly heterogeneous group that echoed rather than reproduced its models, there is also no indication from funerary distribution that the imitations were more or less frequently associated with higher or lower status burials than the imported vessels. Instead, imports and imitations were usually found together. In a new twist, petrographic analyses of some rarely identified “imitation” spindle bottles, made in a coarser fabric than the standard Cypriot type, point to a Cypriote provenance. Once again, the two groups, standard and imitation, have been found together, but now, both are imports and the “imitations” are identical in form and very similar in finish to the standard, Red Lustrous Wheelmade Ware spindle bottles. This new data requires further revision of the view of “imitations” as Canaanite substitutes for imported goods, and raises questions about the relationship of the different varieties produced on Cyprus and their uses abroad.

Béatrice Blandin, Thierry Petit, Isabelle Tassignon

Excavations in the palace of Amathus (2004-2007)

Four campaigns of excavations have been conducted in the Palace of Amathus in the 2004-2007. They permitted to localise the eastern and western limits of the storerooms (the northern and southern limits were previously known). Within the thick filling that covered later the ruins of the palace, the excavations revealed also a great amount of objects coming from the main part of the palace and from nearby sanctuaries: local and imported pottery, statuettes, figurines and terracottas. In a deep sounding in the center of the excavated area the floor of the first phase was found which can be dated from the end of the 9th or the beginning of the 8th century B.C.

Diane Bolger

Social identity in prehistoric Cyprus: evidence of anthropomorphic vessels and figurines

This paper will draw upon on evidence of anthropomorphic vessels and figurines from the Neolithic to Early/Middle Bronze periods, focusing in particular on questions of gender, age and socio-economic status. While traditional scholarship has tended to treat these early works of figurative art monolithically as representations of female fertility, they in fact display a great degree of diversity, with male, female, sexless and dual-sexed examples represented. There is also evidence for variation with regard to the representation of age within the lifecycle, suggesting a close connection between figurative art and various phases of the human life course. In general, the great variety of anthropomorphic representations and the corresponding difficulty of classifying them into discrete typological groups suggest the emergence of the representation of individuals early within the sequence. There is also increasing evidence through time that the production and use of figurines was contingent upon variables of socio-economic status.

Gerald Cadogan

Bronze Age Maroni-Vournes in 2008

I shall review the present state of research for publication at the Late Cypriot site of Maroni-Vournes. On present evidence: it was founded at the time of transition from Middle Cypriot to Late Cypriot, and was soon graced with a major LC I building, while its inhabitants may have been the people buried in nearby cemeteries; in LC IIA-IIB, an unique building –the Basin Building– was built (and re-built) at Vournes: its primary use is still unknown; a similar but smaller building beside it may have been a companion building; also in LC IIA-IIB we may note that there were several tombs of some quality at Vournes which, with the Basin Building and a possible central building beneath the later Ashlar Building, may have been a major reason for placing the Ashlar Building at this site; finally, the Ashlar Building was built and used, together with the adjacent West Building which may have been a storehouse, and went out of use during LC IIC: it seems

to have been the central building of the Maroni valley and, perhaps, also the Vasilikos valley until it was, probably, superseded by the (slightly later, but still LC IIC) construction of Building X at Kalavassos-Ayios Dimitrios; thereafter the place seems to have been abandoned until Archaic times when a shrine was established in the central part of the by then ruined Ashlar Building (as Dr Anja Ulbrich will present in her paper).

I shall finish by discussing briefly the diachronic role(s) of Vournes, especially in relation to copper working, and its significance, which is considerable, for the 2nd millennium BC history of Cyprus.

Alfredo Carannante

Man and sea in prehistoric Cyprus. New data from the Bronze Age site of Pyrgos-Mavroraki

Bioarchaeological data from the Bronze Age site of Pyrgos-Mavroraki (Limassol) provide new information about sea resources exploitation in prehistoric Cyprus. Molluscs were here utilized not only for alimentation but also to produce purple-dye, as ornaments, to obtain motherpearl and to realize musical instruments.

Joan-Breton Connelly

Boys' Rites of Passage on Late Ptolemaic Geronisos

The small island of Geronisos off the western coast of Cyprus preserves tantalizing evidence for the intersection of Cypriot and Egyptian cultures during the final years of Ptolemaic rule. Over the past seventeen years, a team from New York University has unearthed remains of a sanctuary, domestic quarters with rooms for food preparation and distribution, a cistern, and an Ionic temple-style building. These remains attest to the very significant resources that supported a major building program on the island during the reign of Cleopatra, in the third quarter of the first century B.C. On Geronisos, the old Cypriot tradition of placing young boys under the care of Apollo appears to have merged

with Ptolemaic cult interests. A complex of small rooms with low stone benches, quantities of small bowls, jugs, and strainers, *ostraka* recording male names and writing exercises in Greek script, crude lamps showing the fingerprints of children, and a unique series of limestone amulets all point to the presence of young boys on the island.

Lindry Crewe

Southeast Aegean connections with Enkomi in Late Cypriot I

This paper discusses some imported southeast Aegean Light-on-Dark/Dark-on-Light pottery, which has been located amongst the material from Dikaïos' excavations at Enkomi. Light-on-Dark and Dark-on-Light pottery was manufactured on Kos, amongst other possible locations, and is found in final pre-eruption layers at Akrotiri and in small quantities at other sites in the Aegean. Production was contemporary with Late Minoan IA through IB and the ware has not been previously identified on Cyprus. Whilst Levantine and Egyptian interactions are attested through pottery imports in Late Cypriot I levels at Enkomi, little is known about possible connections to the west at this early stage. The vessels are containers, likely imported for their contents and provide a glimpse into trade connections between eastern Cyprus and the Minoan world.

Odile Daune-Le Brun

Les techniques de construction au Néolithique pré-céramique récent de Chypre

Le site néolithique pré-céramique de Khirokitia est remarquable, entre autres, par l'intensité de l'activité architecturale que les habitants ont déployée. Cette dernière s'exprimant dans des constructions d'ordre privé aussi bien que collectif. Le propos de cette communication est d'étudier les techniques architecturales mises en oeuvre pour ces deux types de construction et de préciser leur évolution tout au long des 11 niveaux que compte la séquence stratigraphique.

Thomas Davis

American Archaeology in the Golden Age: McFadden at Kourion

The major archaeological site of Kourion was first excavated as a result of an american's dream to become an archaeologist. George McFadden's amateur status was both positive and negative for Kourion and Cypriots archaeology. He excavated Kourion in a very traditional method, but was "post-colonial" in his desire to keep Cyprus' archaeological heritage on the island. His premature death by drowning left a mixed legacy which this paper will explore.

Andreas Demetriou

Human sacrifices of Salamis reconsidered

The two instances of alleged human sacrifices at Salamis, in the dromos of Royal tomb no. 2, had been contested by me in my Ph.D. dissertation submitted at the University of Edinburgh in 1973.

I held the same view in its publication in SIMA, vol. LXXXIII (1989) and I shall present it again with fresh arguments, in an effort to clarify it even better.

Anne Destrooper

New light on the coinage of Lapethos

Coins which recently appeared in public and private collections and in auctions bring new light to the evolution of the coinage of Lapethos, essentially in the Vth century BC.

Ifigenija Draganic

Αναφορές στην Κύπρο στα έργα των Αττικών Ρητόρων

Η εργασία μελετά τις αναφορές στην Κύπρο στα έργα των αρχαίων αττικών ρητόρων από τον Κανόνα (Ανδοκίδης, Λυσία, Ισοκράτης κ.α.). Μέσα από τα έργα των ρητόρων ως ιστορικές πηγές, με έμφαση στα σημαντικά πρόσωπα και γεγονότα, αναλύονται οι πολιτισμικές, πολιτικές, οικονομικές, εμπορικές και άλλες σχέσεις ανάμεσα στην Κύπρο και την Αθήνα στα τέλη του 5^{ου} και στις αρχές του 4^{ου} αιώνα π.Χ.

Markus Egetmeyer, Artemis Karnava, Massimo Perna

A corpus of Cypriot syllabic inscriptions of the 1st mill. BC

The monumental work of O. Masson (*Les inscriptions chypriotes syllabiques. Recueil critique et commenté*) has long been, and still is, the reference work of all scholars interested in epigraphy, history and archaeology of the 1st mill. BC in Cyprus. Since its 2nd edition in 1983, however, not much progress has been achieved in the reading and interpretation of published inscriptions; additionally, the discovery of new material and its publication in the form of articles and book sections has not permitted the continuation of Masson's synthetic effort. Under the circumstances, it appears imperative to gather all the inscriptions under a new publication, a proper corpus, a task that will promote both the study of the script as well as the language(s) of the period in question.

One of the problems tantalising such an undertaking is the dispersal of the material in various museums and countries all over the world, such as is the case with Cypriote antiquities in general. The corpus is intended to come out in volumes according to categories of inscribed material in a certain museum or in a certain country.

The first volume of the corpus will include inscribed pottery stored in the Cyprus Museum, in Nicosia. The main bulk of inscribed pottery at the Cyprus Museum comes from Marion and Kafizin. A significant number of inscriptions from the extended necropoleis of Marion, as well as the inscriptions from the rural sanctuary of Kafizin make up the overwhelming majority of the material which we photographed, drew and

studied towards the purpose of this new edition. Our communication focuses on the preliminary results of our effort, which will hopefully attract new interest on this challenging topic.

Silvia Ferrara

The Archaeology of the Cypro-Minoan Script: Views from Enkomi and Ugarit

This contribution focuses on the II millennium B.C. undeciphered system of writing, Cypro-Minoan. Firstly, the first corpus of all extant Cypro-Minoan inscriptions will be presented, which aims to fill a major lacuna in the literature on the subject and consists of a systematic account of each inscription's contextual details (transcriptions, archaeological associations, description of inscribed objects, bibliographical references, photographic apparatus).

Secondly, I will offer a comprehensive account of the archaeological contexts in which the Cypro-Minoan inscriptions have been found to highlight their function, directing particular attention to the various typologies of inscribed material found at the site of Enkomi and the Syrian coastal town of Ugarit.

Through an analysis of both the archaeological contexts of the inscriptions unearthed in these two sites and their paleographic characteristics (which need to be exhaustively and cogently reappraised in the light of their surprising idiosyncrasies), it is possible to shed light on the historical significance of this poorly understood script, in its role as a medium and a material manifestation of the close trading relations involving Ugarit and Cyprus at the end of the Late Bronze Age.

Thus, in highlighting the mechanisms of communication and commerce between Enkomi and Ugarit, a fundamental role in the analysis will be played by the corpus of the Cypro-Minoan tablets found at Ugarit and Enkomi, and matters of epigraphic importance, provenance and identification of possible agents responsible for their creation will be addressed to reconstruct the ways in which correspondence and archival practices were managed between Cyprus and Syria. Equally crucial will be an analysis of the inscribed clay balls from Enkomi and possible typological parallels from Ugarit, inscribed in cuneiform, will be drawn in the discussion as comparanda. Since

the clay balls from Ugarit can be read, they can, to an extent, clarify the possible functions that their Enkomi counterparts may have had. To this end, the archaeological contexts in which the Enkomi clay balls were found will be discussed in detail and a thorough reappraisal of these enigmatic objects will be proposed.

David Frankel

Understanding Bronze Age Deneia

The Bronze Age cemeteries at Deneia have long been recognized as exceptional in their extent, tomb size and quantity of grave goods. For generations they have been the target of regular looting, with several relatively small-scale research projects collecting and salvaging material and information. In this paper the results of the latest study of the cemeteries is summarised, once again emphasizing the importance of these sites both in the past and at archaeological research.

In 2003 David Frankel and Jenny Webb from La Trobe University, together with Maria Iacovou of the University of Cyprus undertook a thorough survey of the surviving, visible tombs. 1300 tomb shafts were identified and described, and their location plotted using a high precision GPS. Many areas of the cemeteries are under active cultivation or have been destroyed by recent housing development, and it is likely that there were once at least twice as many tombs, if not many more. No other site complex in Cyprus is known to have had so many tombs – although this may be the result of preservation and unsystematic research. This information provides an opportunity to explore the spatial variation in tombs, and to begin to raise questions regarding the history and extent of the cemeteries and the size of populations of the parent settlements. Of particular interest is a series of unfinished tombs, indicative both of the history of the site and underlying approaches to tomb construction.

A series of excavation seasons designed to systematically sample pottery left by looters from a selection of tombs was planned. The first season took place in 2004, but health and safety issues forced us to abandon this aspect of the work within two weeks. Nevertheless a vast amount of material was collected. In all some 25000 items were collected from 19 tombs: in itself a testament to the richness and importance of the site. 1200 diagnostic pieces were documented in detail. These provide a substantial

conspectus of Middle and late Bronze Age pottery, with all the major wares represented. The use of new technologies to document and present these items is an important component of the project, with a comprehensive archive available through the internet using *LUNAInSight*, which includes drawings, colour photographs and detailed descriptions of the diagnostic material to supplement the more conventional publication of the monograph (Studies in Mediterranean Archaeology CXXXV, 2007).

Some idiosyncratic pottery wares and types typify ceramic production at Deneia. Others demonstrate the changing place of the site in the evolving history of Bronze Age settlement in Cyprus. Although burials took place there during the Philia and subsequent Early Cypriot I to Early Cypriot III periods, this was small in scale. From the beginning of the Middle Bronze Age, the cemeteries expanded rapidly and were most intensively used in Middle Cypriot II. During Middle Cypriot III their use fell off markedly, with a relatively minor, lingering continuation during the Late Cypriot period. These developments mirror some broader-scale trends across the island. Scattered Philia hamlets which formed a closely knit network of communities gave way later in the Early Age to a more diverse pattern of relationships as settlements grew in size. During the Middle Bronze Age some peripheral villages were abandoned, as people concentrated in others, including Deneia, which became a larger focal point in a different configuration of settlement pattern and interaction. Toward the end of the Middle Bronze Age Deneia in turn declined as new coastal centres such as nearby *Toumba tou Skourou* and Enkomi far to the east developed into the cities of the Late Bronze Age. Throughout all these changes, Deneia maintained its closest ties with Lapithos and with other sites, such as Krini, on the major routes between the centre of the island and the north coast.

Takashi Fujii

Ruler cult in Roman Cyprus: What is the evidence for the Imperial Cult?

The aim of my presentation is to investigate the Imperial cult in Cyprus during the first three centuries A.D. The Cypriots accepted the cult of the Roman emperor at the beginning of the Principate and performed it hereafter during the Empire with considerable enthusiasm. Priesthoods of the Imperial Cult were highly esteemed posts in each city as well as in the island as a whole. The emperors and their family members were worshipped with the erection of statues, the building of sanctuaries and temples, and the organization of athletic games. The cult of the Roman emperor represents one of the most remarkable influences the Roman power exercised on Cyprus.

The sources for the Imperial cult in Roman Cyprus mainly consist of inscriptions in alphabetical Greek. In my presentation I shall concentrate on a classification of the epigraphic evidence. The Roman emperors are mentioned in a range of inscriptions including dedications, honorific inscriptions and building inscriptions. Not all these inscriptions, however, indicate deification and worship of the Roman emperors. Although Imperial statues, for example, tend to be understood as an unmistakable evidence for the cult of the emperor, we should seek more information from the inscriptions as to the context of the statues in order to determine whether they constitute divine worship or simply an honor for the emperor. Greek inscriptions from the island can also provide information concerning the close connection of the Imperial cult with Cypriot society and religion. I shall discuss the inscriptions concerning the Imperial priesthoods held by members of the civic elites and the combination of the Imperial cult with the traditional deities of the island.

Stylianos F. Galoukas

Environmental Evolution of Cyprus during the prehistoric times

Many environmental changes took place through historical and prehistoric times, that affected animal and human evolution, lives and behaviors. In present, environmentally speaking, the major concern is about pollution, since the morphology of the geographical features has been more or less stabilized.

However, thousands and million years ago, the environmental changes were taking place in extremely larger scale resulting often in complete change of the landscape and ecology of enormous areas. Evidences for the existence of such changes in the prehistoric sea and land environments of Cyprus, will be presented here.

Most of the study was based on the ostracods' faunas (arthropoda) that have been found in six important sections, covering the western and southern parts of the island (Steni, Pissouri, Mari, Polemi, Amargeti, Dhrymou). It adds to earlier studies of foraminifera and nannoplankton as this is the first time that the palaeoecological evolution of the island was been approached from the point-of-view of ostracods.

These organisms are well-known for their usefulness in reconstructing palaeoenvironments. So, we have been able to reconstruct the environmental conditions of the studied areas in terms of sea level and landscape changes. The information collected and presented here, led to the creation of a palaeoecological table showing the changes of the palaeoenvironments through time in western and southern parts of Cyprus.

The conclusions from this study are significant for the changing environment and ecology, not only of Cyprus but also of the Eastern Mediterranean Basin in the time period from approx 3 million to 10.000 years before present (Mid Miocene to Pleistocene in geological terms).

Filippo Giudice

Attic pottery in Cyprus from Archaic period to IVth century BC

Black and red figure Attic pottery found in Cyprus offers a fundamental contribution for the reconstruction of the complex political and economic picture of Cyprus from Archaic to IVth century B.C. This paper aims at giving a preliminary information about a project of filing of all the Attic vases found in Cyprus, in order to reconstruct the relationships between Cyprus and the Athenian Kerameikos.

The study of the presence of Attic pottery in Cyprus takes into account also the distribution of analogous pottery in the surrounding areas, in order to evaluate the role of Cyprus as a crossroad of the complex commercial network of Eastern Mediterranean.

Federica Gonzato

**Early and Middle Cypriote Bronze Age spinning techniques:
spindle whorls from Pyrgos-Mavroraki**

The textile industry of Pyrgos-Mavroraki shows how textile production developed, at the beginning of the 2nd millennium BC, from household to industrialised and, very probably, centralised production.

This paper presents the results coming out of the analyses of spindle whorls from Pyrgos-Mavroraki, based on shape, decoration and, in particular, function.

Since spinning and weaving were generally considered female activities, on the basis of distribution of spindle whorls and other textile tools on the site, it is possible to draw some consideration about the division of labour.

Secondly, this study is the starting point to investigate the impact of textile technology on social changes and may tell something about the strategy of social reproduction through the use of particular cloth: if variations within spinning tools determined variations in the final textile products, we can suppose a symbolism in dress, where colours should have played a role, all the more so if we consider that pigments for dyeing are attested in Pyrgos.

A systematic study of textile tools may shed light on the mechanisms of social transformations, as well as on the relationship between material culture and social identity.

This is the first step for a complete study, which analyses and discusses the impact of this intensive industrial production on society.

George Hadjifanis

Town planning in ancient Cyprus

We examine Cypriot settlements from the paleolithic to the decline of the ancient world. We ascertain and demonstrate when conscious town planning came into being in a historical context. The extent to which Roman Cyprus developed parallel or at a tangent with Hellenistic and earlier periods and/or to what extent Roman towns/Roman

planning was based on military planning. Were Cypriot towns of the Roman period parasitic military settlements or were they the result of action planning as deferred by culture and command.

Sophocles Hadjisavvas

Cypriot Thalassocracy: Myth or reality

The eastern Mediterranean, surrounded by the lands where the world's most ancient civilizations were born, was to play a significant role in the sea borne trade and exchange of ideas. The position of the island of Cyprus at the crossroads of all sea routes facilitated its role as a trade stopover, first of the Syro-Palestinians and Mycenaeans and later the Phoenicians. The Mediterranean Sea is the life-blood of the Cypriot people. Sea-borne trade facilitates the continual exchange of food and materials vital for the existence and economic prosperity of the whole island. Cyprus' dependence on the surrounding sea is just as apparent today as it was thousands of years ago, when humankind began exploiting food and mineral resources from destinations across open water.

This situation contributed considerably towards the establishment of Cyprus' nautical tradition. The island appears on the list of "thalassocracies" preserved by Eusebius but the consistency of this information with reality was questioned by influential historians such as Hill. My contribution will focus in re-examining all recent evidence derived from underwater research as well as from the evidence produced on coastal sites in the Mediterranean basin.

Miltiades Hatjopoulos

Factoids et la date du bronze d'Idalion

Rares sont les contributions plus fréquemment cités ces vingt dernières années par des savants écrivant sur Chypre dans l'Antiquité que le bref mais vraiment « séminal »

article de F. G. Maier, «Factoids in Ancient History: The Case of Fifth Century Cyprus». Il a libéré les vannes d'une critique radicale de l'historiographie de Chypre non seulement du Ve siècle, mais de toute la période « des royaumes autonomes », qui avait été en majorité l'œuvre de savants versés dans l'étude de la langue et de la littérature grecques, d'archéologues formés aux diverses écoles et instituts étrangers d'Athènes ou même d'érudits grecs, voire chypriotes grecs. Il a aussi ouvert une voie où des anthropologues sociologisants, historiens anciens sur traduction et archéologues orientalistes se sont engouffrés. Tout ce qui faisait la trame intelligible de l'histoire de Chypre dans l'Antiquité, depuis la colonisation grecque de l'île à la fin de l'Âge du Bronze jusqu'à sa libération de la domination achéménide par Alexandre le Grand, en passant par les guerres menées par les rois de Salamine d'Onésilos à Evagoras contre les Perses et leurs alliés Phéniciens, a été « déconstruit » au nom de principes et de postulats puisés, de manière consciente ou non, à la grande révolution culturelle qui en quarante ans a transformé l'Occident. Et après tout pourquoi pas, si les « factoides » sont remplacés par des faits et aux « suprématistes » eurocentristes et hellénocentristes succèdent des historiens objectifs, libres de toute influence idéologique ou ethnique. Il reste à voir si c'en est bien le cas.

En ce qui concerne les partis pris idéologiques ou ethniques, comme une jeune érudite, pourtant résolument « révisionniste », avoue honnêtement: « Les archéologues ne sont pas des hermites ; ils vivent à l'intérieur de sociétés dynamiques, qu'ils influencent et dont ils subissent l'influence d'une grande variété de façons. Même si nous inventions des moyens pour percer les partis pris des autres chercheurs, il serait absolument impossible de neutraliser les nôtres ». En effet, il ne serait pas difficile de montrer comment l'ambiance intellectuelle et culturelle des quarante dernières années, allant du recul des études classiques et de l'Histoire au profit de la technologie et de l'anthropologie sociologisante, de l'égalitarisme condamnant tout jugement de valeur culturel et de la dépréciation de la nation au multiculturalisme et à la mondialisation comme buts à poursuivre activement, a déterminé le sens pris par la « révision » de l'histoire de Chypre. Il serait même possible d'expliquer chaque cas individuel, ce qui aurait comme avantage de relativiser la valeur de certains jugements condescendants. Il est, cependant, plus constructif d'examiner si en récusant les prétendus « factoides » on gagne une meilleure chance d'atteindre les « faits » de l'histoire de Chypre. C'est ce que nous nous proposons de tenter dans la présente communication.

Louise A. Hitchcock

Cypriot Rural Sanctuaries in their larger eastern Mediterranean context

This paper examines previous studies of, evidence for, and common features associated with Cypriot, Aegean, and Levantine (Canaanite and Israelite) extra-urban and rural sanctuaries from the Early Bronze through Early Iron Ages. Evidence suggests that such features might be temporary and informal as evidenced by artistic representations, architectural models, and minimal remains such as temenoi as depicted on Aegean seals and in Cypriot models. Such places might have served as a focal point for popular cult that were distant yet accessible. Common features of such places could include a special space, sacred tree or post, standing stone, association with triads, offerings, and evidence for feasting. Regional differences might indicate a particular ritual focus connected with sacred economy, health, pastoral concerns, or establishing a connection with nature as evidenced through links to metallurgy, depositing of model limbs, or depositions of offerings within living rock. Longer use of an extra-urban sanctuary might lead to formalization and control from urban authorities, and/or formal as well as informal appropriation within an urban setting. Control may be identified through the construction of more permanent features such as bamot and wealthy or exotic offerings in a rural setting. Formal appropriations within an urban setting might include architectural representations of landscape features while less formal creations may be the result of popular co-operation. It is concluded that commonalities exist that can help us better understand the urban-rural religious context on Cyprus and its neighbors, while not letting us lose sight also examining the uniqueness of regionalism.

Anthi KaldeIi

Reconstructing the trade and consumption trends of early Roman Cyprus: a socio-economic analysis based on the amphorae

With this paper I intend to examine the character of inter-regional trade and exchange networks in which Cyprus was involved during the early Roman period (c. 1st BC – 2nd AD), and the associated consumption trends, as evidenced by the amphorae.

Trade was fundamental to the Roman Empire as it provided the means to accomplish the political strategy of economic exploitation of its territories. Facilitated by a uniform currency and a common market it acquired a Pan-Mediterranean character, which encouraged regional interaction and promoted sociocultural unity and economic expansion within the empire. Nevertheless, current viewpoints, partly stemming from the lack of a synthetic analysis of these containers of everyday essentials, stress the decline of Cyprus' commercial activities with its annexation into the Roman Empire. The aim of this paper is to emphasise the centrality of the island in the maritime exchange networks of the eastern part of the empire, and its importance in reconstructing broader trade patterns of the Mediterranean in the Roman Empire. The focus will be the identification of the areas with which parts of the island were commercially linked and to examine the mechanisms by which the amphorae were exchanged, as well as the volume of these exchanges. A meaningful interpretation requires the examination of these issues within the broader economic, socio-political and ideological context, in order to understand the character of trade and consumption, and the ways in which exchanges, value systems and information flow affected the social and economic structures.

Zdzislaw J. Kapera

Cypriot antiquities in the Goluchow Paradis Terrestre

In the last quarter of the 19th century there was what can be described as a “Cypromania” in Europe, caused by the surprising discoveries made by the pioneers of Cypriot archaeology. An enormous number of artifacts dug by L. P. Cesnola and M. Ohnehalsch-Richter and other discoveries were scattered among public and private collections in Europe. Some of them eventually arrived in Goluchów in the heart of Poland. They were put on exhibition in the newly reconstructed 16th century royal castle owned by princess Izabella Dzialynski, née Czartoryski (1830-1899). For Izabella, Goluchów, located similarly to the Loara castles, became a kind of earthly paradise. Put on display, in a magnificent hall, in the residence museum was a great collection of Greek painted vases, including a valuable and representative set of Cypriot pottery of the Bronze and Iron ages (twenty seven pieces in all). In addition the following Cypriot antiquities were exhibited: three terracottas, two sculptures, a lamp, thirteen glass

objects, fourteen Cypro-syllabic inscriptions (from Marios Arsinoe), and eleventh gold objects, including some gold plaques. The collection now survives only in part.

Vasiliki Kassianidou

The production of copper in Cyprus during the Roman Period

During the Roman Period Cyprus was one of the main copper producing areas of the Empire. The purpose of this paper is to present what is currently known about the smelting technology of the Roman period on Cyprus, as it is highlighted not only by ancient sources but also by recent fieldwork. The results of two major field projects that have taken place at the foothills of the Troodos mountains will be presented. These are the Sydney Cyprus Survey Project and the Troodos Archaeological and Environmental Survey Project, during which the slag heaps situated in the mining districts of Mitsero, Skouriotissa and Xyliatos were systematically recorded for the first time. Radiocarbon dating of the heaps has enabled us to ascertain that copper production had a much longer duration than previously believed, while chemical analysis of a significant number of slag samples reveals significant changes regarding the technology and the efficiency of the Roman metallurgists. The data will be compared and contrasted with that of other areas as well as that of other periods.

Thomas Kiely

Settlement topography and ‘urbanism’ at Late Bronze Age Kourion-Bamboula

The Late Bronze Age settlement and cemetery of Kourion-*Bamboula*, first explored by the British Museum in 1895 and later by John Daniel in the 1930s and ‘40s, was one the first settlements of this period to be excavated. It was initially identified as the cemetery of the first Mycenaean colonist to the island, because of the presence of large quantities of imported Late Helladic pottery, representing the Argive settlers claimed

by Herodotos to be the original inhabitants of the kingdom of Kourion. Daniel excavated the settlement component in the hope of finding a Mycenaean palace on the summit of the hill, though the town was subsequently reinterpreted as one of the numerous regional centres of the island in the Late Bronze Age. More recent discoveries in the area, particularly the monumental ashlar-built complex at *Alassa-Paliotaverna*, together with a much more critical (and sceptical) approach to the definition of what constitutes an urban centre, have raised doubts about the both the complexity and importance of *Bamboula* in this period. Each of these changes in opinion on the nature of the site reflected the prevalent views of Late Cypriot society and has influenced the way new excavation and survey data has been interpreted.

The paper, inspired by current digitisation project of the material from Kourion in the Greek and Roman Department of the British Museum funded by the A.G. Leventis Foundation, explores these changing interpretations of Kourion-*Bamboula*. It attempts to reassess the development and function of the settlement in the wider context of changes in the Kouris Valley in the Late Bronze Age, especially the crucial LCIIIC-III period which witnessed rapid social and economic change all over the island. In particular, it questions the utility of older approaches based on the notion of site hierarchy by stressing the need to interpret sites such as *Bamboula* as part of dynamic network of locales of human activity which only when adequately represent the political and social structure of the region (or indeed of individual landscape components). Within the settlement itself, close attentions to changes within the site topography, particularly the tantalising evidence for big 'urban' projects such as the town wall and the 'Agora' in LCII, and the spatial relationship between living spaces and burials, provide material for an alternative kind of narrative which elucidates the social dynamics of the site and how it related to its neighbours.

Armayer O. Kimball

Herodotus, Hecataeus and Cyprus

The complex relationship between Herodotus the Father of History on the one hand, his shadowy predecessor Hecataeus of Miletus on the other and the mysterious island of Cyprus, is full of significance for the understanding of all three in the context of 6th and 5th century logography.

Bernard A. Knapp

Identity and Ideology: The Protohistoric Bronze Age

Treating issues such as insularity, connectivity and social exchange, this paper considers specifically the material and symbolic aspects of prehistoric Cypriot identity during the crucial transitional period between ca. 1650-1450 BC (MC III-LC I, or Protohistoric Bronze Age 1). From the earliest phase of this period, the people who were engaged in the administrative aspects of production, consumption and trade constructed an élite identity based on their associations with foreign powers, and on the use and patterned display of foreign goods (e.g. Levantine-type bronze socketed axes and maceheads from various mortuary deposits; painted, wheel-made pottery). By establishing an ideology partly based in the localised production and exchange of copper, and partly based on ideological concepts drawn from foreign, and especially Near Eastern sources, these new élites established their identity and legitimised their authority to rule over one of the most dynamic cultural periods of Cyprus's history.

Alain Le Brun

La vie d'une communauté villageoise au Néolithique pré-céramique récent: le cas de Khirokitia

Les campagnes de fouille conduits récemment sur le site néolithique pré-céramique de Khirokitia ont profondément modifié la conception que nous avons de l'évolution de l'établissement. Les conclusions que l'on peut tirer de ces nouvelles données concernant l'occupation du site, ses pulsations et l'organisation de la société seront discutées et replacées dans le contexte plus large de l'évolution de Néolithique précéramique récent de Chypre.

Alessandro Lentini, Maria Rosaria Belgiorno

Archaeobotanical investigations at Pyrgos-Mavroraki (Cyprus), preliminary results

Archaeobotany research began in 2004. A stratigraphical and paleopalynology analyses was carried out and vegetable macroremains found in the layers were examined in order to reconstruct the sequence and nature of the ancient agricultural economy over the centuries and compare these results with those of the neighbouring sites. Since 2004 integrated sedimentology and palinology programs (chemistry and physics analyses, macroremains and pollen analyses) have been regularly carried out to investigate the evolution of the landscape and the exploitation of the natural resources. The aim of the paleoethnobotanical field work is to recover the charred plant remains from the archaeological soil sample, by means of different system of dry-sieving. Mud bricks and floor fragments has been another important source of information providing us with a large number of plant impression. The results of sedimentological and pollen analyses together with charred seeds, fruit stones and plant impression revealed the main agricultural cultivation of the farming communities who settled in that area from the 2000 B.C. Among the products cultivated in the area were *Olea europea* L. ssp., *Coriandrum sativum* L., *Triticum dicoccum*, *Triticum monococcum*, *Triticum durum*, *Vicia ervilia*, *Ficus carica* L., *Linum usitatissimum* L., *Hordeum distichum* and *Vitis* sp.. Besides the archaeobotanical investigations has underlined the macroremains (drupe) of *Laurus* sp. and *Myrtus* sp.

The sedimentological and paleopalynologic analyses applied to the study of archaeological stratigraphy aim to show the variations in the paleo-climates and environments that have contributed to the evolution of archaeological sites, in the extent that they provide useful data for the interpretation of changes in the deposition process and the evolution of the biome and climate.

During the archaeological excavations in 2004 to 2006, the above mentioned analytical procedures and analyses were used in the study of stratigraphic series. These excavations are situated near the textile room, in the excavation sector H6L3. The physicochemical analyses should indicate variations in the composition of the elements that have contributed to the evolution of the site. The paleopalynologic analyses and the characterisation of several vegetal macroremains recovered in the stratigraphic units (SU) H10L3, H6L3, H6L5, G8L1 and I9L2, may supply detailed information on the

evolution of both the natural and agricultural vegetation in this territory. These analyses, therefore, also indicate the change in vegetation during the course of human occupation.

Physical and chemical investigations are geared towards the study of global granulometry and the various fractions of archaeological sediments. For each stratigraphic unit, we studied fractions comprised between 0,800 and 0,500 mm of crude and decalcified sediments, while for specimens presenting granulometric peculiarities, we analyze sandy fractions between 0,500 and 0,02 mm with the assistant an electronic particle counter. Fractions of silt and clay are identified through a series of densimetric measurements, which were obtained within of 24 hour interval in a thermostatic sedimentation tub. Furthermore, complementary chemical analyses carried out with the use of damp and calorimetric processes comprise the study of the DpH, bivalent iron, salinity, organic matter and phosphorus. In the analyses of the inorganic fraction of the archaeological levels, the major chemical elements present are considered significant only in defining the main composition of the material. However, the minor trace elements have a greater significance in archaeometric investigations, because they offer detailed information on the origin of the material (quarries, mines, banks, mineral veins, etc) and on the use of specific products for the construction of manufactured goods (ceramics, glass, bricks and so on). These elements are found in scarce amounts as impurities, concentration percentages (10^{-2}) parts per million (ppm 10^{-6}) and even less, parts per billion (ppb 10^{-9}). Consequently, methods and technologies are needed to analyze trace elements, determining the smallest concentrations in a specimen of substantial dimension. The analysis of a single trace of a certain element does not characterize a specimen, but it is the multielementary analysis using instruments based on physical methods that does.

The analyzed stratigraphy seems to consist of two principle components (which are associated and have contributed to the growth of the deposit), one is of natural origin and the other of anthropic. The eolian sand, supported by the presence of natural limestone rocks nearby, is present in all stratigraphy in varying amounts. Mixed in such a context are anthropic elements which, along with a continuous rearrangement through time of the stamping surface, testifying to the constant human occupation of the area under examination (where, by the way, layers made completely of sand are not present). In some stratigraphic units the presence of limestone, along with elevated percentages of silt and clay, seems to indicate times of relative humidity alternating between periods of running water and evaporation. The high levels of oxidized

elements, of vegetal macroremains, of silt and of clay (SU H10L3) seem to indicate that the area was set aside for particular human activities. In the stratigraphy between levels number two and three (quote– 190 – 210 m) an increase is recorded for some species, such as *Genista* sp., Chenopodiaceae, Plantaginaceae and Graminaceae, which seem to be the only endemic species along with the population along the bank, in the area considered. Confirm the deterioration phenomenon and impoverishment of the soil, the presence of such species is indicative of a transition phase towards dryer conditions. The percentage increase of this species which constitute the arid steppe, could confirm the tendency towards a progressive and diffuse dryness.

Eleni Leontsini

Zeno of Kition of Love, Friendship, Concord and the Unity of the State

My aim in this paper is to examine Zeno's argument in the *Republic* in relation to love, friendship, concord, and the unity of the state. Zeno's community is one whose members are known to one another and live in close proximity to one another. According to Zeno, the proper object of sexual desire is friendship and not intercourse. Thus, *eros*, by generating friendship, plays an important role in the formation of the virtuous city. This is a strange position to maintain since *eros* and sexual desire are not usually associated with concord (*omonoia*) and the unity of the city. Before Zeno, both Plato and Aristotle have argued for the importance of the unity of the city, each of course pursuing a different line of argument. Plato thinks that unanimity (*omodoxia*) is important for the citizens of his *Republic* to be united in one voice, while Aristotle thinks that friendship is even more important than justice since it generates concord in the city. In any case, it seems that there is a philosophical tradition – starting as early as Democritus – that is most apparent in Plato and Aristotle, in associating friendship, which generates concord, with justice, the unity of the state and the pursuit of happiness in the city and that Zeno seems to be continuing this tradition. As we know, Aristotle has famously argued that “friendship is the motive of society” (*Politics*, 1280b 38-39) and that “when people are friends they have no need of justice, while when they are just they need friendship as well, and the truest form of justice is thought to be a friendly quality” (*Nicomachean Ethics*, 1155a 26-27). As we know, in reference to the

above position advocated by Zeno of Kition, it has been argued that there are three possible interpretations of Zeno's political proposal in the *Republic* (antinomianism, revisionism and communism). My aim in this paper is to try to elucidate Zeno's political position on the role of *eros* and friendship in the unanimity of the city drawing on the previous positions of both Plato and Aristotle and to attempt an alternative interpretation of the political argument of Zeno's *Republic*.

Anastasia Leriou

Maintaining cultural identities in Early Iron Age Cyprus: a view from Kition

This paper aims at contributing to the on-going discussion regarding the delineation and deconstruction of the cultural and ethnic identities maintained by the peoples –Cypriots, Aegeans and Phoenicians– that are generally thought to have had constituted the population of Cyprus during the Early Iron Age. Thus, some insight to the highly complicated issues of the above-mentioned groups' cultural homogeneity and ethnic unity of will be also provided. In order to achieve that, an alternative way of looking at the material culture in question will be employed, on the basis of the fact that the direct association between artefacts and cultural groups has been proven problematic on both theoretical and methodological terms. Moreover, social anthropologists and theoretical archaeologists have established that in ethnically antagonistic situations cultural groups tended to use some categories of artefacts in a similar way as language and religion, so as to underline their boundaries and set themselves clearly apart from the rest of the population (emblemic indicia). This conception is the key element for a more effective application of material culture in the investigation of past cultural and ethnic identities, provided that the archaeological record is not too fragmented and limited. The picture may be complemented by means of literary evidence, whenever available, maintaining the group-members' claim to a common descent and kinship, as well as their connection to a primordial territory (discursive construction of ethnic identity).

The present discussion aims at placing the theoretical framework briefly outlined above against the rich archaeological record from the “multi-ethnic” Early Iron Age

town of Kition, on the south-eastern coast of Cyprus. Kition, a thriving urban centre since the early 13th century, is generally thought to have received waves of Aegean immigrants during the course of the 12th century, that is after the fall of the Mycenaean palaces. Furthermore, archaeologists have established that a Phoenician settlement was founded at Kition in the late 9th century. The consecutive arrivals of newcomers have been substantiated through the identification of changes in the material culture, i.e. the introduction of new elements, as well as the abandonment of some of the old ones, noticeably manifested in the fields of religion and cult.

The primary objective of this paper is to provide a summary account, both up to date and critical, of the archaeological material associated with the presence of the Aegeans and the Phoenicians at Kition. The detection of emblems, if any, that had been employed by Kition's populations during the Cypro-Geometric and Cypro-Archaic periods, in order to demonstrate their ethnic peculiarity/ differentiation, will lead to a new assessment of the nature and extent of the newcomers' interaction with the native peoples. The available literary evidence will be taken into consideration as well.

The conclusions drawn will be placed within the wider discussion aiming at further elucidating the nature and extent of both the Aegean and the Phoenician settlement throughout the island of Cyprus during the period in question.

Amor Lopez Jimeno

Las tabellae defizionis chipriotas

En el último siglo las excavaciones arqueológicas han sacado a la luz casi un millar de láminas de plomo inscritas con maldiciones de diversa índole (las llamadas en latín *defixiones*, aunque el término griego κατάδεσμοι nos parece más adecuado). De entre ellas, apenas una veintena proceden de Chipre.

Éstas son todas de la misma fecha y la mayor parte fueron halladas en el mismo lugar. Estructuralmente, comparten fórmulas y características homogéneas entre sí y con otros textos de fecha similar procedentes de los territorios cercanos, geográfica y culturalmente (Egipto, Siria, Rodas), que apuntan a la presencia de algún mago profesional.

Sorprende que desde la colección de Audollent, (1904), sólo tengamos noticia de

un único descubrimiento en Chipre. El escaso número, no obstante, se contrarresta con la amplitud de los textos conocidos, que pese a las dificultades de lectura e interpretación, resultan sumamente interesantes. Son ilustrativos también desde un punto de vista lingüístico, pues reflejan bien algunos fenómenos propios de la evolución del griego tardío.

Laura Mazow

Weaving together the strands of evidence: “Bathtubs” reconsidered

Bathtubs, which appear in Cyprus and the southern Levant in the 12th century BCE, have usually been interpreted as basins used for bathing and/or purification rituals. A review of their find-spots, however, demonstrates that ‘bathtubs’ are often found in industrial locations, a number of which are also associated with a variety of weaving instruments, implying that some of these large tubs may have functioned within the manufacture and production of textiles. In this paper I present evidence suggesting that bathtubs were used for fulling wool, a specialized craft which begins in the Late Bronze Age, in association with a number of new weaving technologies. The identification of fulling in the archaeological record of the Late Bronze and early Iron Ages corresponds with a suite of other innovations in textile technologies that appear at this time in the Eastern Mediterranean and reflect changes in both textile manufacture and scale of production.

Andreas Mehl

The importance of Cyprus as a province of the Roman Empire

Ancient historians wrote about wars and not so much about peaceful times. Therefore we do not have much literary information on Cyprus as a province of the Roman Empire, and one is inclined to believe that the island was an unimportant part of the empire. In opposition to this common opinion the paper is based on the idea that an empire, which like the Roman one had a border of several thousands of miles

and among whose provinces many were situated along the border and caused extremely high expenses because of the bulk of the troops stationed there, could not exist without peaceful internal provinces: Only the latter were able to produce the material and human resources needed at the border. It will be demonstrated that in this way the calm province of Cyprus with its solid conditions helped to maintain the Roman Empire.

Henryk Meyza

Cypriot Sigillata from Polish excavations of Nea Paphos

Polish excavations in Paphos at the promontory of *Maloutena* have uncovered numerous finds of so-called Cypriot Sigillata. Their study has allowed to refine the typology devised by J.W. Hayes in *Atlante delle forme ceramiche* of *Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale* in 1985. Finds from the Polish site supplement the finds from other Paphos excavations at the nearby House of Dionysos. More than in case of the complex excavated by Kyriakos Nicolaou, the bulk of the finds belongs to destruction layers, as few of the cisterns and wells found by our team have been totally excavated.

Seismic activity in Early Roman period at Paphos was recorded by written sources and has left clear remains. The city was first ruined by an earthquake of 14 BC, after which it received support from August, the next seismic event took place probably during the reign of Vespasian. But the traces of destruction which became known only after the House of Dionysos was excavated, where the most substantial. They are well dated to (closely) after AD 117 thanks to coins including two countermarked by Hadrian, found with a victim of the event. Polish excavations have uncovered remains of destruction from all these events as well as remains of rebuilding activity. Here again, the best preserved are collapsed structures related to the second century AD earthquake. The study of pottery from the structures south of the Villa of Theseus, where the collapse deposits are in large part undisturbed, is still in progress. Therefore the presentation will have preliminary character. However, the stratigraphic sequence permits already now to refine development of Cypriot Sigillata.

Demetrios Michaelides

A serapis lamp from Paphos

The paper will present a large clay lamp found in the House of Orpheus in Nea Paphos. The lamp carries rich decoration on particular iconographic interest including a depiction of the enthroned serapis and a related inscription. Starting from this several aspects of the introduction of serapis to Cyprus will be discussed.

Maria Mina

Flesh and bones: evidence for the construction of personal and social identity on Neolithic and Bronze Age Cyprus

The paper will examine the way personal and social identity was constructed, experienced and communicated through the lived body in the Neolithic and Early/Middle Bronze Age on Cyprus. Extensive research has already been carried out on representations of the human body in prehistoric Cyprus, with anthropomorphic figurines being the main focus. The present paper will turn to a different source of information that can be examined as an alternative, but complementary, route for the study of social identity.

The discussion will centre on two main lines of evidence: (a) evidence of the material body and (b) osteoarchaeological data. The paper will explore the ways personal material culture was involved in aspects related to personal and social identity. The discussion will focus on the use of objects such as personal ornaments, various forms of gear, metal weapons or toiletry kits, as well as indirect evidence in the form of spindle whorls. Secondly, the analysis will refer to results of osteoarchaeological analysis that will serve to further elucidate our understanding of the lived body in prehistoric Cyprus.

Starting from the assumption that the body acts a surface on which gender and social identity is inscribed from a very young age, the paper will explore how the physical body played a central part in the living experiences of prehistoric people in Cyprus. The physical body not only internalises the social world we inhabit, but can also

act as a medium of negotiation in the dynamics of our everyday lives. Issues, such as status, gender and age will be included in the analysis of the lived body and body politics in prehistoric Cyprus. Furthermore, the study of diachronic changes, as revealed through the categories of data mentioned above, will link the discussion to issues concerning social organisation and complexity in the periods of the Neolithic and the Bronze Age.

Jolanta Mlynarczyk

Descendants of the God-like Kinyras: the kings of Paphos in archaeological record

The person of Kinyras, a legendary king of Paphos, has been mentioned in a number of ancient literary sources. He was clearly regarded as the founder of a line of the local kings who were at the same time the priests of Anassa, the *polias* of Paphos. Some of those Paphian kings, who reigned during the period of the Persian domination, are fairly well recorded in archaeological sources, specifically, numismatics and inscriptions, the fullest available information concerning the last ruler of Paphos, Nikokles son of Timarchos. In my paper, I am going to focus on those archaeological sources which shed light on special relationship of the Paphian rulers with the divinity and those which may help to identify their representations in the pictorial art of the Cypro-Archaic and Cypro-Classical periods.

Tina Obershaw

Stirrup jars findings and Mycenaean influence in Cyprus

The geographical position and richness of mines in Cyprus located in the East Mediterranean were very important for the Mycenaean's, especially used as a centre of commerce with crossroads towards the Levant and the East, which the Cypriotes already possessed before their arrival. The Mycenaean influence on the island started

between soon after LCIIIC and the beginning of LCIIIA, maybe in coincidence with the reconstructions given by the archaeological finds. Perhaps, with the fall of the palatial level of organization throughout the East Mediterranean, it permitted a Mycenaean colonization during the twelfth century. This situation also brought many facets of their own cultural tradition, such as new funerary customs, domestic architecture and ceramic production.

The major evidence of this transformation is given by the Cypriote ceramic production that included the *stirrup jars*, a vessel type already imported to Cyprus and the Levant in the fourteenth and thirteenth centuries, locating a major centre of production at Kydonia (Crete). Thus also could be an indication of Aegean people influences in Cyprus and the helladization on the island. Cyprus could have been a continuation link with the East after the fall of Mycenaeans, with production of Submycenaean stirrup jars, such as the one discovered in a cemetery of Salamis, where coarse-ware stirrup jars are similar in shape and decoration to the LH IIIA2–IIIB stirrup jars from the House of the Wine Merchant at Mycenae, or with the Uluburun shipwreck. Also, a chemical analysis of a Simple Style stirrup jar from *Tell es-Sa'idiyeh* matches, in composition, with the pottery made in Cyprus and therefore, the Simple Style is possibly a Cypriote product.

The preceding LCII (1400-1200 BC) was a period of great prosperity and intensive contacts with countries in the Eastern and Central Mediterranean, which were based primarily on the development of the copper-trade. LCIIIC (1300-1200 BC) is characterized by the establishment of more important centres with monumental architecture, most of which were associated with metallurgy and the exploitation of copper, ending with a series of catastrophes and/or abandonments and the contemporary fall of the Mycenaean palaces in mainland Greece.

This paper will try to analyze the relationships between Mycenaeans, Cypriotes and East Mediterranean through the finds of stirrup jars of which the Mycenaeans acquired from the Minoans, but also the economical continuation through the Mediterranean of Cypriote importance.

Angelos Papadopoulos

So where's the battle? The iconography of violence in Bronze Age Cyprus

During the Late Bronze Age and for the first time in the art of Cyprus, representations of warriors and other scenes of martial character, such as combats between man and beast, boxing and hunting were portrayed on a variety of media. Figure-of-eight shields and chariots were also part of this repertoire, while, on the other hand, there was a noticeable lack of depictions of large-scale battles or even combats between two or three armed individuals, a popular subject in the arts of the neighbouring Aegean and Egypt.

The procedure of selecting, using and projecting certain artistic motifs as status insignia must have been the product of deliberate choice, most likely in close relation with the symbolism behind these images. Generally speaking, in the Bronze Age societies warrior and hunting scenes were part of a complicated prestige symbolism, signs of the authority of the aristocracy. It has been suggested that the various scenes involving chariots and warriors that became popular in the Late Cypriot period could have been assimilated by Near Eastern, Egyptian and Aegean elite imagery. In order to understand better the purpose of the selection of this kind of iconography as well as its symbolic importance, it is essential to establish if these specific representations were a new phenomenon in local art or not. Starting from the artistic repertoire of the Cypriot Early Bronze Age and progressing to the Late Bronze Age, it is clear that there were major additions, if not changes, in the local representational art, perhaps evident of new social conditions and a need for highlighting in a different way the status and legitimate authority of certain individuals. The various categories of military and violent representations will be briefly presented and discussed.

Cypriot military iconography will be then placed in the wider Eastern Mediterranean context and compared with contemporary foreign images of violence. Finally, some thoughts and comments on the rather unique character of Cypriot military iconography will be presented and discussed.

Thanasis Papadopoulos, Litsa Kontorli-Papadopoulou

**Links between NW Peloponnese and the Eastern Mediterranean during
Late Bronze Age: the evidence of imported or imitation objects**

The aim of this paper is to draw attention to the particular problem of relations between the regions of NW Peloponnese (Achaia and Elis) and the Eastern Mediterranean (especially Cyprus). Such relations are indicated by recent evidence of imported or imitation objects (pottery, bronze objects) found in both Mycenaean cemeteries and settlements and strengthens the suggestion that NW Peloponnese and Western Greece were not isolated and cut off from the rest of the Mycenaean World, the Aegean and the Eastern Mediterranean (Cyprus).

George Papasavvas

A missing ingot deity

From all the places of the Ancient World, it is only on Cyprus that the two metallic statuettes standing on an ingot, that is the male Ingot God from Enkomi and the female deity represented by the *Bomford* figurine (of unknown provenance but of a certain Cypriot origin), are not unforeseen in relation with the metallurgical and metalworking developments of the Late Bronze Age on the island. These statuettes of two deities, one with a prominent martial character and the other with a pronounced emphasis on the aspect of fertility offered the principal evidence for the connection of metallurgy and religion. Their different gender and divine characteristics made it obvious that ancient Cypriots had entrusted their prosperity, as resulting from an intensified copper production, in the hands of more than one Gods, with diverse attributes and different kinds of interaction in human life. A miniature ingot, most probably also from Enkomi, with some Cypro-Minoan signs engraved on it, presents a peculiar feature on its top surface, namely the remains of some metal left behind when something that was attached on the ingot was detached from it. The position of these remains on the miniature ingot and their outline, as well as the corresponding examples of the Ingot God and the *Bomford* figurine make it most probable that this miniature ingot also

supported a deity, either male or female, who might have been the one venerated in the double sanctuary of the Ingot God at Enkomi.

Ewdoksia Papuci-Wladyka

Pouring vessels from Paphos (Cyprus) and Koshary (Odessa province, Ukraine)

The excavations carried out by the Polish Archaeological Mission in Nea Paphos (the author is a permanent member of this Mission) revealed numerous different vessels from the Hellenistic period, including pouring vessels. “Double cruets”, filter jugs, feeders and canteen belong to this vessel category. From among the above-mentioned forms, jugs with a filter and a spout are represented in the pottery from Nea Paphos.

Jugs with a spout (but without a filter) appeared also in the pottery discovered in the course of the Polish-Ukrainian excavations in the Koshary site located on the coast of the Black Sea (under the direction of the author and E.F. Redina). They were found in the children’s graves.

A unique vessel shaped like a flask also comes from a child’s grave. The genesis of such a form is still unknown and intriguing, as our flask shows analogy with the vessel from the Museum in Larnaca in Cyprus, among other things. This vessel type, known in the Middle East, probably penetrated into the Aegean territories through Cyprus, where it appeared in the Late Cypriot period.

In this paper the above-mentioned vessels, in particular their function and origin, shall be discussed.

Edgar Peltenburg

The prehistoric centre of Souskiou in southwest Cyprus

Near the famous Sanctuary of Aphrodite at Palaepaphos in southwest Cyprus is an equally remarkable prehistoric complex with similar claims to be a ritual centre.

Souskiou consists of four cemeteries and an associated settlement of c. 3000 BC. Since the 1950s, the cemeteries have yielded striking objects including by far the largest number of cruciform figurines from any site on the island. Following extensive plundering, scientific excavations have confirmed its special status in Cypriot prehistory. With the completion of these investigations, we are now assessing the nature of the associated settlement. Preliminary results include the discovery of intra-site status differences amongst the buildings, the earliest metalwork in Cyprus, unique cruciform figurine and evidence for cruciform figurine production. Exceptional Souskiou may have functioned as a regionally integrative centre in which the ideology of birth, symbolised by the cruciform figurines in birth-giving posture, and death figured strongly.

Martin Schmid

Amathus sanctuary of Aphrodite restoration of the monuments

Within the context of conservation and management of the whole archaeological site of Amathus, the project of which has been submitted in 2003 to the Department of Antiquities Cyprus we propose to present and restore partially most of the monuments built in different historical periods on top of the acropolis at the sanctuary of Aphrodite.

The copy of the big stone vase, from archaic period has been realized and is already in situ.

The other architectural remains from other periods can also be completed as following:

- 1) The Hellenistic portico: some more architectural elements, column drums, and capitals can be added
- 2) The Roman Temple: a great amount of dismantled architectural elements from the entablature and pediment of the west façade, pillar bases column drums and capital of the east façade, entrance staircase, can be replaced in order to restore part of the monument
- 3) The Roman oikos: part of the east pediment can be replaced on top of a new supporting structure.

- 4) The Christian Basilica, is the best preserved monument, some more architectural fragments can be added, as columns and the vault of the cistern situated in the middle of the court yard completed.

Anastasia Serghidou

Chypre dans le discours géographique des anciens et la nostalgie Homérique

Si l'on examine de près l'Épopée homérique, les allusions à l'île sont présentes de manières diverses. Elles évoquent Chypre comme un élément multidimensionnel, intégrant une dimension géographique, culturelle, religieuse et mythique à la fois. De ce fait, l'île est à l'entrecroisement de plusieurs interrogations qui la placent aux lisières de l'histoire et de l'utopie. Car si dans la réalité, l'histoire s'en est servit, pour reprendre les propos de F. Braudel à propos des histoires des grandes îles, l'imaginaire s'y inspira en fournissant toute une série d'images qui alimentèrent le discours des anciens en même temps que les rêves des modernes.

De manière intéressante, la tradition homérique réconforte de manière significative les quêtes topographiques et les investigations historiques et idéologiques du passé local. Strabon, par exemple, en bon géographe et en savant méticuleux intègre l'île de Chypre dans une lecture universelle qui marque les limites du monde habité suivant une classification qui prend en compte la mémoire ancestrale, le passé mythique et le savoir panhellénique. (Strabon, I.1.10) Dans la délimitation du monde relative aux données fournies par le géographe, Chypre est l'île qui s'impose dans l'espace oekoumenique de la Méditerranée, elle est la surface terrienne qui n'échappe pas à la périégèse savante de l'auteur qui exige non seulement l'oeil observateur d'un voyageur curieux mais aussi ce savoir d'ordre philosophique auquel il reste attache et à partir duquel développe son discours. Ce savoir polyvalent et multidimensionnel tire ses origines et ses fondements dans un passé ancestral qui fait référence à l'autorité d'Homère, lui même conçu par Strabon comme un savant-philosophe, tel un géographe exemplaire qui s'occupe du monde naturel mais aussi des choses divines et humaines et de l'art de vivre et du bonheur. L'exemple de Strabon n'est pas unique.

Attachée aux vertus savantes d'Homère, Chypre, entre dans l'utilité intellectuelle des plusieurs auteurs anciens qui cherchent souvent à satisfaire un savoir généralement

encyclopédique, dans un contexte de versant théorique, et un savoir technique à caractère utilitaire. Chypre comme référent géographique implique souvent pour ces auteurs une série des critères de classement qui renvoient à un niveau de lecture qui fait appel à la dimension ethnographique et culturelle de l'espace enregistré et analysé. Dans notre nous étudions de près ces critères en essayant de dégager leur sens culturel et historique.

Nancy Serwint

Gender in the Sanctuary: Votive offerings and deity at ancient Marion

The dedication of votive materials was the ubiquitous gesture of offering in Iron Age sanctuaries throughout Cyprus. The gift itself says something about the relationship between dedicant and deity, and the ability of both male and female worshipers to honor the gods by material offerings, which were primarily generic in type, has always been assumed. In the case of two terracotta heads excavated at the Cypro-Archaic site of Marion, the specificity of ethnic type, the atypical size of the restored statues, and the distinctive details of attributes goes well beyond the commonality present in the majority of religious votives. The heads present critical information about the latitude assumed by at least some female dedicants to express idiosyncratic features that reflect cultural heritage and social class in a religious environment far from their homeland.

Alison South

An ivory disc with pictorial decoration from Kalavassos

A fragmentary ivory disc with incised pictorial decoration, found in a Late Bronze Age tomb at Kalavassos-Ayios Dhimitrios, adds a new example to the few which have been found at various sites in Cyprus. The scene showing a lion and bull intertwined in combat is particularly similar to one from Kouklia. The significance and use of these objects and their artistic connections will be reconsidered.

Sorina Spanou

**Domestic architecture and house cycles in Early Prehistoric Cyprus:
a diachronic review**

The focus of this paper is on the prehistoric settlement record for Cyprus and, in particular, on the histories of individual houses and households. Site cycles and house cycles are explored using a biographical and social perspective that links the developmental cycle of the domestic group with the life histories of the physical structures. Taking a long term perspective and using selected case studies, this paper addresses issues for continuity and discontinuity observed in the domestic landscape of early Prehistoric Cyprus contrasting longer and shorter temporal depths of settlement on the island.

Marina Tryfonidou

**At seven days' journey (in the midst of) the sea of the setting sun:
Feasting in Cyprus at the Age of the Assyrians**

A review of the meaning of feasting in Cyprus during the 8th to the 6th centuries BC through burial evidence.

Charalampos Tsochos

The religion in Roman Cyprus

The project aims investigating at the changes of cultural – especially religious – phenomena, which occurred in Cyprus since the beginning of Roman domination arising from mutual influences between the centre and its periphery, i.e. between Rome (resp. Italy) and Cyprus, but also between urban centres within Cyprus and its more remote areas, as well as the position of the island between different cultural and

religious circles. Likewise it is considered in this aspect the political, religious and cultural centres of Cyprus's neighbouring provinces, because of the territorial proximity, existing trade relations or movements of migration, which could have influenced decisively regional development. Special attention is aimed at processes of inter-cultural communication between Romans and the indigenous population, as well as at the recipients of Roman autochthon religion and additionally the reasons and criteria for their choice out of patterns repertoire.

Examining an object that has not been studied sufficiently neither in archaeology nor in religious science, does it allow a deeper understanding of Cyprus as cultural scenery in the Imperial time. Sources for this reason are archaeological, epigraphical and literally testimonia of cultic occurrence.

Anja Ulbrich

The Archaic to early Hellenistic sanctuary at Maroni-Vournes

Maroni-Vournes is mainly known as a Late Bronze Age site occupied from LC I to LC IIC. In its final stage, it was equipped with the monumental Ashlar Building and its adjacent West Building serving economic purposes as Professor Gerald Cadogan will illustrate in his paper. After a gap of almost 500 years, a sanctuary was established in the central courtyard and the adjacent rooms of the Ashlar Building. This must have been preserved remarkably well, since the only architectural addition was one wall shutting off the northwest-part of the Ashlar building from the later sanctuary area. Ashlar blocks from other walls outside this area were used to construct 2 altars or offering tables, one near a pillar supporting a portico-roof within the central courtyard, the other in the north-west room which might have served as a kind of cult chapel. Cult activity is documented by 63 limestone votive sculptures including representations of the Cypriot god Opaon Melanthios, of the goddess with vegetal calathos and a marble tortoise, and 35 terracotta figures including several animal figurines, one of them a pig, an more than life-size centaur and life-size votaries. Fragments of 5 limestone shovels blackened by ash suggest burnt offerings, the nature of which might be determined through the analysis of the organic material (samples) by Dr Anaya Sarpaki and Dr Paul Croft. Some 80.000 potsherds of several hundred vessels dating to the Archaic and

Classical periods show that bowls of all sizes, types and quality of ware were the predominant shape used in ritual which might have included drinking and feasting. The state of preservation and their distribution within the sanctuary area suggest that the pottery was intentionally smashed after use and left in the southeast corner of the sanctuary-courtyard. The votive sculptures and terracottas were found predominantly at the back of the courtyard and in the two back-rooms of the sanctuary which probably served as cult-chapels. In one of the rooms a re-used Bronze Age pithos (shoulder and neck) was found sitting on the floor and filled with miniature juglets and aryballoi, which were also found in a curious structure beside the doorway from a kind of propylon-portico into the sanctuary courtyard. While the deity-representations within the votive sculpture suggest a fertility-god, possibly with a female parhedros, as master and mistress of the sanctuary, the spatial organisation of the site, based on the Bronze Age architecture, as well as the finds and their distribution within the sanctuary area give a rare insight into cult and ritual in a rural Cypriot Iron Age sanctuary.

Frieda Vandenabeele

Les supports des petites terres cuites anthropomorphes chypriotes du premier millénaire avant notre ère: formes et chronologie

Ces supports peuvent être des bases plates, arrondies ou évasées, des pieds, le dos d'un cheval, un char, une baignoire, une chaise ou un trône... Les statuettes elles-mêmes peuvent être faites à la main, au moule ou entièrement au moule, en une pièce ou en plusieurs. La décoration peut être peinte, en relief ou les deux combinés. La datation trouve son origine dans le contexte, la décoration, la comparaison avec d'autres exemples plus complets. Le sexe est indiqué le plus souvent pour les hommes par une barbe, le port d'un casque, d'un bouclier ou d'une arme, rarement par le sexe, pour les femmes le plus souvent par les seins.

Chypro-géométrie I-III (1050-950)

Toutes les figurines sont faites à la main ou, en partie, au tour. Les bases plates, arrondies ou évasées, existent pendant tout le CG. Certaines bases de forme évasée sont pourvues de deux trous d'où pendaient les pieds, parfois les jambes, qui étaient

rattachés par des cordelettes et qui ont été trouvés séparément. Des pièces droites ou courbes, à section carrée ou ovale, sont des pieds ou des jambes appartenant généralement à des chevaux montés par des cavaliers ou plus rarement à des quadrupèdes. Quelques autres types de terres cuites existent. Les dates absolues sont rares.

Chypro-archaïque I-II (950-480)

Au Chypro-Archaïque l'emploi du moule fait son apparition. En général, le nombre de terres cuites augmente, surtout au CA II (600-480), grâce, entre autres, aux ensembles du temple d'n Hylatès à Kourion et à celui du sanctuaire d'Ayia Irini. Une séparation entre figurines faites à la main et figurines faites au moule (au moins le bas) s'impose.

Les figurines féminines faites à la main gardent leurs bases plates ou évasées. _ côté des traditionnelles figurines aux bras levés, avec un tambourin dans le(s) main(s), un bébé dans les bras, un pot sur la tête..., il y a un petit groupe de scènes de genre dont les bases sont en relation avec le sujet représenté par exemple une personne qui prend son bain dans une baignoire ou une femme qui accouche avec l'aide d'une ou de deux sages-femmes. Au sixième siècle apparaissent les premières cruches avec une figurine sur l'épaule, tenant une petite cruche à la main. La plupart de ces figurines représentent des femmes dont la longue robe s'évase sur la cruche avec deux excroissances indiquant les pieds. Le corps de la petite cruche montre un trou en son milieu qui communique avec l'intérieur de la grande cruche. Les figurines mâles sont placées sur des socles ou sur une base évasée, certaines avec des trous pour les pieds ou les jambes. Elles sont confectionnées séparément puis posées sur un cheval ou debout dans un char, parfois elles sont assises dans un bateau.

Pour les figurines faites au moule les pieds sont toujours indiqués. Les figurines féminines ont les pieds joints ou séparés, directement posés sur le sol ou sur un socle. Elles sont toutes habillées jusqu'aux pieds. Il s'agit soit de femmes ayant simplement les bras le long du corps (en ordre principal), soit de musiciennes, soit de porteuses d'offrandes.

L'époque Chypro-Classique (480-323)

Les terres cuites moulées, souvent des deux côtés, deviennent très courantes. Elles sont placées sur un socle carré, rectangulaire ou ovale, parfois très haut. Elles imitent des terres cuites grecques, représentant surtout Aphrodite, n, Artémis, Dionysos... La position des pieds est très variée. Les types chypriotes sont également fréquents et forment souvent un prolongement de ceux du CA, mais sont plus frustes.

L'époque hellénistique (323-31)

Les tanagras de style chypriote sont très intéressantes. Un grand ensemble a été trouvé à Amathonte. Elles sont placées sur des socles rectangulaires, circulaires ou ovales, parfois pourvus de moulures. Leurs pieds peuvent être cachés par la longue robe qui tombe en plis souples sur le sol ou en dépasser à gauche et à droite.

Jennifer M. Webb

Central Cyprus in the early third millennium BCE: problems and prospects

Excavations in 2007 by the Australian Cyprus Expedition at Politiko *Kokkinorotsos* in central Cyprus, directed by D. Frankel and J.M. Webb, have thrown new light on the central Cyprus region in the Late Chalcolithic period and contributed significantly to a better understanding of cultural regionalism and the absolute and relative chronology of the island during the first half of the third millennium BCE.

The site of Politiko *Kokkinorotsos* was documented during the late 1990s by the Sydney Cyprus Survey Project (as Politiko *Phournia*). It lies several kilometres west of Politiko, in a relatively narrow stretch of the Koufos River valley. Little is known of the Chalcolithic in central and north central Cyprus, apart from the test excavations undertaken at Ambelikou *Ayios Georgios* and Philia Site B over fifty years ago by Dikaïos and the more limited traces at *Ayios Prodromos* and the PASYDY site on St. George's Hill in Nicosia. Similarities between surface material from *Kokkinorotsos* and the ceramic assemblage from Ambelikou *Ayios Georgios*, the chronological and cultural affiliations of which have been the subject of considerable debate, suggested that excavations here might contribute to an understanding of the interconnections between different regions of the island during the first half of the third millennium.

A small test excavation was undertaken at *Kokkinorotsos* in 2006 and full-scale excavation in spring 2007. Although a substantial area was uncovered (c. 512 m²), no standing structures were located. With the exception of a single oven pit, several hearths and two large circular pits, no identifiable occupational features were found. Both pits and a very large natural hollow, up to 2m deep, however, were filled with fragmentary pottery, ground and chipped stone artefacts and animal bone. Despite its context of secondary or tertiary deposition, this material provides a very substantial and important body of evidence.

Analysis of the ceramic, lithic and faunal data is currently underway and a full site report will be published in late 2008. This paper presents a preliminary discussion on the site and its contribution to our understanding of this part of the island in the Middle and Late Chalcolithic periods. It will illustrate the major features of the material culture assemblage and discuss the relevance of twelve new radiocarbon dates, acquired from short lived botanical samples recovered in 2007. It will focus also on the potential of the ceramic assemblage from *Kokkinorotsos* to provide a better understanding of the links between sites in this region and of what now appear to be markedly different material culture sequences across the island.

Constantinos Yialoucas

Apollo of Curium: Ὑλάτης or Ὑλά(κ)της?

A recent paper argues that, contrary to the traditional view, Apollo's epithet Ὑλάτης (Hylates) derives not from the word ὕλη (=woodland / forest), but from the verb ὑλάω (= to bark). This argument is based on Aelian's account (*N. A.* 11.7) concerning the presence of barking hounds (ὕλακτοῦσι...κύνες) at the Temple of Apollo at Curium in Cyprus. However, a close examination of textual, epigraphic, literary and linguistic aspects proves the above argument to be unfounded:

It is clear from Aelian's account that the hounds accompany the hunters and one might assign to the god's synergy their reservation to approach the Temple, but not their barking which is their natural characteristic especially in the case of hunting (cf. similar accounts in Aelian's *N. A.* 11.6 about the shrine of Pan in Arcadia and 11.49 about Apollo's grove in Clarus). Therefore, it is very unlikely that the barking of the hounds originated the god's epithet Ὑλάτης.

On the contrary in Aelian's text such words as ἄλλος, νέμονται...νομὴν and σωτηρίαν remind us of the god's attributes as protector of the vegetation and the animals. Both in literary texts as well as in inscriptions from all over the Hellenic world one can find a very big variety of epithets referring to the god's above attributes. In Cyprus itself Apollo's epithet Ὑλάτης as protector of the woodland is predominant.

Apollo's epithet Ὑλάτης is to be found in a number of syllabic and alphabetic inscriptions in Cyprus. They cover together a long period of time and are not confined

only to the area of Curium. They present a wide range of geographical dispersion (Chytroi, Nea Paphos, Dhrymou, and even Egypt) and some of them date back five centuries earlier than Aelian's account.

As far as literary texts are concerned the noun 'Υλάτης is to be found first in Lycophron's *Alexandra* 448 ('Υλάτου τε γῆν), later in the 3rd Book of Dionysius' *Bassarica* ('Υλάταο θεοῦ ἔδος Ἀπόλλωνος) and then in Nonnus' *Dionysiaca* 13.444 ('Υλάταο πέδον). All these literary texts are poetic and the metre, in all instances, indicates a long ū and a long ā for the word 'Υλάτης which leads to ὕλν (Dor. ὕλα) as the origin of the word, contrary to the verb ὑλάω which already in Homer metrically presents a short ū and a short ā. Tzetzes' scholia to Lycophron's *Alexandra* 448 associate Apollo's epithet 'Υλάτης with the name of the town Ὑλν near Curium and Stephanus of Byzantium apparently based on Dionysius' *Bassarica* informs us that Apollo 'Υλάτης was worshipped not only in the town of Ὑλν near Curium, but also in the Cypriot towns of Tembros, Erystheia and Amamassos.

From the linguistic point of view the word 'Υλάτης comes neither from the contract verb ὑλάω, because its form should then be the oxytone *nomen agentis* *ὕλντης or *ὕλάτης (cf. ποιέω-ποιητής, νικάω-νικητής, ζηλόω-ζηλωτής), nor from the non contract verb ὑλάσσω, because its form should then be the barytone ὑλάκτης [cf. ὑλάκ-ῃω, ὑλακ-ή, Hylax (= Ὑλακ-ς) as the proper noun of a dog in Virgil *Buc.* 107). Therefore, the only remaining possibility is that 'Υλάτης comes from ὕλν. In Xenophon's treatise *On Hunting* 7.5 a hound is called Ὑλεὺς (= Sylvan from ὕλν), whereas in Ovid's *Metam.* 206-224 in a similar name list for Actaeon's hounds we find the names Hylaeus [=Sylvan, cf. Greek adjective ὕλα-ῖος. Also in Ovid's *Metam.* cf. Hyleus (8.312 and 13.684), Hyles (12.378) and Hylonome (12.405) as names of men and Centaurs] and Hylactor (=Barker, cf. * Ὑλάκ-τωρ from ὑλάσσω).

It is well known that Apollo's cult was associated with groves (ἄλση) and caves (σπή, cf. Σπηλαΐτης). Moreover Apollo was considered to be the leader of the Muses (Μουσηγέτης) and the Nymphs (Νυμφηγέτης) as well as the god of music and harmony. It is very doubtful whether any Greek would ever reconcile with the idea that such a god could in any way be associated with disconcerting barking.

On the basis of the above arguments it is evident that Apollo's epithet 'Υλάτης is associated with ὕλν (= woodland /forest), not with ὑλάω (=to bark).

Antigoni Zournatzi

**Amasis' conquest of Cyprus: Herodotus 2.182.2 as a reflection of a
Pharaonic imperialist perspective**

Closing a narrative section on the activities of the Egyptian Pharaoh Amasis (c. 570-526 BC), Herodotus remarks that 'he [i.e., Amasis] was also the first man to seize Cyprus and compel the island to pay tribute' (2.182.2). It has long been noted that Herodotus' statement is incongruous with earlier, epigraphically attested Asiatic claims of control over the island, more notably by late-eighth- and seventh-century Assyrian rulers. Modern attempts to explain this discrepancy have led to contrasting interpretations of the Herodotus 2.182.2 passage. For some scholars the passage ought to refer merely to the first *Egyptian* conqueror of Cyprus. For others, Herodotus' silence about the prior submission of the Cypriot rulers to Assyria might allude to an ostensibly precarious and/or less severe Assyrian hold on the island. Or, in a more recent thesis, Herodotus 2.182.2 ought perhaps to be understood not so much as a factual statement but as conveying a literary motif that was liberally borrowed from a stereotyped Greek portrait of Oriental monarchs.

This paper reflects on Herodotus' ignorance of Assyrian rule over Cyprus with special reference to the Greek historian's sources on Assyrian and Cypriot history. It further argues that, far from inventing historical detail, Herodotus 2.182.2 may allow us to perceive a commonality between Assyrian and Egyptian imperialist perspectives on Cyprus.

